

KARIN LEDNICKÁ

TŘETÍ DÍL

ŠIKMÝ KOSTEL

románová kronika ztraceného města
léta 1945–1961

KARIN LEDNICKÁ

TŘETÍ DÍL

**ŠIKMÝ
KOSTEL**

KARIN LEDNICKÁ

TŘETÍ DÍL

ŠIKMÝ
KOSTEL

románová kronika ztraceného města,
léta 1945–1961

BÍLÁ VRÁNA
NAKLADATELSTVÍ

Copyright © Karin Lednická, 2024

Veškerá práva vyhrazena. Žádná část tohoto díla nesmí být reprodukována, přenášena ani šířena bez předchozího písemného souhlasu majitele autorských práv.

ISBN tištěné verze 978-80-88362-16-6
ISBN e-knihy 978-80-88362-17-3 (pdf)
ISBN e-knihy 978-80-88362-18-0 (epub)
ISBN e-knihy 978-80-88362-19-7 (mobi)

**Tuto knihu věnuji lidem,
které nacionalismus, nacismus a komunismus
připravily o život, domov, kořeny a důstojnost.**

PROLOG

Červen 1945

Halka zamyšleně pozoruje procesí svatebčanů, kteří postupně mizí v kostelních dveřích. Ona půjde podle zvyku jako poslední, a tak stojí opodál, v půli cesty mezi kostelem a bílou školou, a čeká na svou velkou chvíli, kdy ji tatínek odvede k oltáři a předá Kazikovi.

Stále cítí na čele dotek ruky. Maminka jí před chvílí požehнала a samým dojetím ze sebe dokázala vypravit pouze zajímavé: „Děvuško moja zlatá.“ Pak už jen zamžikala, aby zahnala slzy, a odešla zavěšená do svého prvorozeného syna. Vytvořili nanejvýš nesourodou dvojici: zatímco Leon představoval zpodobnění elegance a sebejistoty, Barka vedle něj kráčela malá, přihrbená a kulatá, oděná do stejných šatů, jaké nosí do kostela už několik roků, kolébající se na oteklých nohách a s krupičkou potu na čele. S očima lesklýma. S kapesníčkem v ruce. Na otírání potu i slz.

I Halce je horko, jistě i proto, že nerozumně zůstala stát v pruhu slunečního světla, kam nedosahuje milosrdný stín vrhaný průčelím kostela. Červnový den nabízí dokonalý obrázek právě započatého léta: už teď o desáté slunce žhne, zatímco laskavý vítr ten žár zmírňuje a ševlí listy stromů ve farské zahradě.

„Už je čas,“ dolehnou k ní tatínkova slova.

Letmo se usměje, přikývne a s dojetím přijme neohrabaně nabídnuté rámě.

Do nosu jí zavane odér naftalínu z tatínkova obleku. Maminka sice sako i kalhoty vyvěsila na zápraží, aby přes noc větraly, ale to zjevně nestačilo. Kuličky proti molům vyhrály soubor s čerstvým povětrím červnové noci.

I tatínkův naftalínem páchnoucí oblek dnes Halku dojíká.

Spěch, v němž na její přání svatbu uspořádali, nedopřál nikomu z hostů, aby si k této příležitosti opatřil slavnostní oblečení. Všichni museli sáhnout do svých válkou prořídých šatníků nebo zajít s prosíkem k sousedům a známým. V tomto ohledu měl Leon výhodu – úlohu sestřina svědka vykoná v obleku zapůjčeném od bývalého kolegy, pro něhož byla livrej donedávna pracovním oděvem při službě na zámku.

Koneckonců i Halka sama má na sobě vypůjčené šaty.

Mohla mít ušité od Olgy, ale sestřinu nabídku odmítla. Jednak se jí z jakéhosi neuchopitelného důvodu protivila představa, že by se vdávala v saténu původně určeném pro Ženčinu svatbu se Štěpánem. A krom toho se ukázalo, že sedm roků uvěznění v horní přihrádce skříně proměnilo druhdy bělostnou látku do našedlé zažloutlosti. „No jo, leželo to tam dlouho,“ přejížděla Olga prsty po zabarvených okrajích látky a rozladěně mhouřila čelo. „Tak si trhni nohou,“ mračila se ještě víc, nepokrytě uražená, když Halka poděkovala za nabídku a řekla, že si šaty raději vypůjčí.

Mohla Olgu zahrnout výmluvami, že nemá dostatek času na zkoušení, mohla se vymluvit na cokoli jiného, ale rozhodla se nevysvětlovat vůbec nic. Stejně by to bylo zbytečné. To přece všichni vědí, že Olze se nic vysvětlit nedá. Než aby Halka marnila čas vyčerpávajícím hašteřením se sestrou, raději využila jiné nabídky: zajela si do Životic pro šaty, které už jednou svatební byly. Před dvanácti lety se v nich vdávala sousedka Zaleských, jejíž muž byl loni v srpnu také zastřelen při gestapácké razii. Věnovala šaty Halce se slovy, že se už na ně nechce dívat – že

ji každé otevření skříně bolí, protože přivolává vzpomínku na toho, koho si v nich brala. Koho viděla klesnout k zemi a koho pak nakládala na povoz, když odváželi mrtvé.

A koho příští neděli bude konečně moci se vši důstojností pohřbit.

K uctění památky šestatřiceti zastřelených mužů se v Životicích chystá velkolepá tryzna s dlouhým procesím. Nebýt dnešní svatby, i Halka by za týden kráčela v průvodu družiček, oděná do oněch vypůjčených šatů. Jenomže dnes je v těch šatech za nevěstu. Takovýto oblouk se jí zamlouvá: od zlého k dobrému, namísto pohřbu svatba.

Nemůže se smutečního procesí zúčastnit, protože za týden už bude vdaná žena. I přesto ji nabídka účasti hřeje: představuje totiž důkaz, že svět nepochybuje o její předsvatební nevinosti, nedotčenosti, čistotě. Průvod družiček je vyhrazen pro neprovdané dívky, panny. Za kterou ji všichni zjevně mají.

Jediná živá duše neví, že do svazku manželského nevstupuje neposkvrněná.

Ovšem... nevyřčená pravda je vlastně lež.

A na Halce teď je, aby se s tou lží dokázala vypořádat.

Není to snadné. Nalhávat cosi lidem je mnohem snazší než lhát sama sobě. Vzpomínka na Volodu ji tíží překvapivě málo, snad i proto, že ji v posledních týdnech převážily jiné výčitky. Trápila se přemítáním, jestli je horší přímá lež, nebo zamlčená pravda. Občas se odvážila k úvaze, co by se stalo, kdyby někomu o Volodovi řekla. Jak by zareagoval Kazik, kdyby se dozvěděl, že ji nebude mít první? Co by to udělalo s jejich manželstvím? Jak by přijal uvědomění, proč na svatbu tolik spěchala?

A... dobrý Bože, jak by to všechno bylo, kdyby se ukázalo, že čeká dítě?

Jakmile Halčiny úvahy dospěly do tohoto bodu, otrásla se hrůzou. Kazik je dobrý, ale nemůže od něj ani v úvahách žádat, aby žil s vědomím, že vychovává cizí dítě.

Možná by to pro ni udělal, ale trápil by se, to je jisté.

Ne, Kazikovi to opravdu říct nemůže.

PROLOG

Zvažovala i možnost, že by ulevila svému svědomí tím, že se svěří někomu jinému. Zdánlivě spásný nápad vzápětí smetla námitka, že tím by se vůči Kazikovi dopustila dvojnásobné zrady. Copak by mohla zamlčet pravdu nejdůležitějšímu člověku svého života, a kvůli vlastnímu prospěchu se o ni podělit s někým jiným?

Leon nebo Ženka by ji dozajista neodsoudili, ale říct to nemůže ani jim.

A nakonec zavrhla i pana faráře, protože se začala obávat už jen pouhého vyřčení té věci.

Přítmí zpovědnice na tom nedokázalo nic změnit. Jen se přikrčila, když ji farář po skončení ohlášek vybídl ke zpovědi, která je součástí příprav na uzavření sňatku. Halka už ani pořádně neví, co tam namísto pravdy napovídala, ale od té doby je ve stavu blízkém zbláznění. Vědomé zamlčení hříchu, svatokrádežné přijetí svatého přijímání, neplatnost zpovědi, znevážení svazku manželského... Všechny ty hrozné věci jí kolotají hlavou, zamořují duši dehtem strachu a ona si připadá směšná, tak trapně směšná, když se snaží zástup svých provinění zastrčit pozvánkou do průvodu družiček.

Upíná se k útěšné naději, že jakmile rozruchy související se svatbou ustanou a život vpluje do toku normálních dnů, pomine i tento nesnesitelný stav mysli.

Ano. Musí vydržet tyhle krušné dny.

Neužírat se myšlenkou, že zrovna svatební den je ze všech nejkrušnější.

Vydržet, unést své vlastní lži, ve kterých se rozhodla žít.

Zavěsí se do Ludwika a nechá se jím odvést k oltáři, aby ji tam předal Kazikovi.

„Potřebuju si pro něco odskočit,“ řekne Leon, když minou radnici a zůstanou stát na kraji Zámecké ulice, aby nechali přejet kolonu sovětských automobilů. Jde společně se čtyřmi dalšími svatebčany, kteří se od starého kostela nemohli na veselku

svězt bryčkou, protože už se na ni nevešli. A poněvadž je krásně a oni mají zdravé mladé nohy, pohrdli tramvají a vydali se do Ráje procházkou.

„Jak dlouho ti to bude trvat?“ zajímá se Wojtek.

„Chvilku. Ale nečekejte na mě, doběhnu vás,“ kývne Leon bradou směrem k cíli cesty, tedy k rájskému statku ženichových rodičů.

„Půjdu s tebou,“ řekne Beata a v hlase má prosbu.

Leon zaváhá. Původně měl v úmyslu jenom doběhnout k domu pro služebnictvo, vyzvednout tam připravený svatební dar a zkratkou přes park se znovu připojit k ostatním. Beatiny kramfleky ho zdrží. A ve dvojici budou nápadnější.

Jenomže když se Beatě podívá do očí, vidí úpěnlivost.

„Tak pojd,“ vzdá se bez dalšího přemlouvání.

Nepoznává ji. Uplynulé týdny ji připravily o všechno, čeho si na ní tolik považoval: její obdivuhodná pragmatičnost, tak neženská, ustoupila ryze ženské plačtivosti, ustrašenosti. Lpí na něm, dožaduje se jeho přítomnosti, což dříve taky nedělávala. „Co teď s námi bude?“ ptá se ho stále častěji a on ji s rostoucí podrážděností odbývá: „Jak to mám vědět?“

Přestáli už období působnosti národního správce, toho panáka v nepadnoucím saku s vyboulenými lokty, který společně se svými pomocníky vnesl do jejich života věty plné soudruhů, lidovlády a nové doby. Z úst těch lidí dokonce i sousloví poctivá práce znělo Leonovi jaksi znepokojivě. Když se odvážil protestovat proti tomu, že nákladní vozy odvázející sutiny ze spaleniště zbytečně rozrývají trávník, národní správce ho jen odmávl rukou: „Takové časy už skončily, aby jediný člověk mohl všem ostatním sobecky mluvit do práce. Dobře vám radím: upusťte od starých zvyků. Pro svůj vlastní prospěch si co nejrychleji zvykněte, že všechna rozhodnutí se musí řídit prospěchem celku. Hleďte si těch svých keříků a buďte rád, že tady vůbec můžete zůstat.“

Ano, dovolili mu zůstat, ale ani na okamžik ho nenechávali na pochybách, že mu tím prokazují nebývalou laskavost. Dál

PROLOG

tedy Leon s Beatou obývali cimříčku v horním patře domu pro služebnictvo a společnými silami udržovali zahradu v alespoň trochu přijatelném stavu.

At už má národní správce se zámekem v úmyslu cokoli, ubezpečoval se Leon neustále, přece nenechá okolní park zpustnout. Jaký prospěch by z toho měli? Jaký prospěch by z toho měl ten jejich *celek*?

Mírná úleva nastala, když správcovského burana vystřídal předseda zajišťovací komise Státního památkového ústavu, člověk od pohledu vzdělanější, kultivovanější. Jeho úkolem bylo pořádit soupis veškerých konfiskovaných předmětů, které zůstaly v zámku, a následně je přemístit do prozatímních sbírek, jež zřídili v pivovarské sladovně, v průmyslové škole a v rájském zámku, který válka zanechala v mnohem lepším stavu než Solcu.

S vyklízením a vyhotovováním seznamů vypomáhala část bývalých sloužících – koneckonců byli to oni, kdo se v zámeckém inventáři vyznal mnohem lépe než členové komise. Nikdo z nich samozřejmě ani slůvkem nenaznačil, že významná část cenností, které mladý pan Larisch nestačil odvézt, zůstala z jeho příkazu ukryta pod strmým schodištěm vedoucím k hrobce v nejdlehlší části zámeckého parku.

Jo, to byly zlaté časy, když ještě Larischovi sídlili na Solce!

Zato teď... Škoda mluvit.

Ale třeba se tahle zběsilá poválečná doba přežene a nebude tak zle, jak to v současnosti vypadá. Naděje umírá poslední, říkali si Leon s Beatou celé týdny. Nejlepší bude dělat dál svou práci, snažit se zachránit to málo, co se zachránit dá, a raději moc nepřemýšlet.

A nevzpomínat, přidával si k tomu Leon, aby ho znovu nezahltl pocit zmaru.

Je třeba přijmout krušnou realitu těchto dní. Zatnout zuby a snažit se nevidět, jak chrchlající pragovky odvázejí ze zámku ledabyle zabalený vzácný inventář. Přehlížet otlučené rámy obrazů a škrábance na intarzovaném nábytku.

Snad se v budoucnu naskytne příležitost, jak napravit škody způsobené těmi nastolovateli nových pořádků.

Na rozdíl od mnohých jiných Leonovi vůbec nepřišlo na mysl, že by si ze zabavovaného inventáře cokoli vzal, byť jen drobnost na památku. Neodsuzoval však, jestliže to uměřeným způsobem udělali jiní: jen se pousmál, když viděl, jak si bývalý kolega odnáší z promenády u kurtů zapomenutou tenisovou raketu. Budiž ti přáno, pomyslel si.

Pro něj byla dostatečným propojením se starými dobrými časy tapisérie s loveckým výjevem, kterou mu Larischovi darovali za dvacet let služby. A také pracovní průkaz, v němž stálo, že Herr Leon Pospisil jest pro říšský válečný průmysl osobou nepostradatelnou. Možná vděčí Hansimu Larischovi za život, když díky jeho velkodušnosti nemusel narukovat do wehrmachtu. A nebyl zdaleka jediný, komu takto pan hrabě podal pomocnou ruku!

Leona při tom pomyšlení pokaždé zaplaví vlna vděku. I proto na Solce zůstává, i proto se upíná k naději na obrat k lepšímu, proto doufá v možnost nápravy věcí, jakmile poválečný chaos ustane. Ve svém počínání se pohybuje v úzké výseči mezi tím, co mu dovolují noví vládcí, a tím, co by mu schválil bývalý pán. Jen jedinou výjimku si v tomto ohledu dovolil: vyryl ze záhonu keřík bílých růží, které chce Halce věnovat jako svatební dar.

A vlastně... možná by s tím Hansi souhlasil, uměl být velkorysý.

Více než kdo jiný měl pochopení pro rodinné tradice.

Tak si to Leon sám pro sebe ospravedlnil.

Proto se teď oddělil od skupiny svatebčanů, aby keřík vyzvedl z úkrytu ve sklepení domu pro služebnictvo.

„Pojď,“ pokyne Beatě a pak už spodní branou vstupují do zámeckého parku. Berou to obloukem, aby minuli vyhořelou budovu i případné členy komise, kteří by se mohli začít vypyávat, proč se potloukají zámeckou zahradou ve svátečním oblečení, když si nahlásili volno kvůli účasti na svatbě.

PROLOG

S pečlivě zabaleným keříkem plným květů se o necelou půlhodinu později potajmu vykradou východní branou a zamíří dál na východ, k Ráji.

Snad květinami Halku potěší.

Když se ti dva u zámku oddělili, Bogdan se za nimi dvakrát ohlédl: oči měl zkoumavě přimhouřeně a rty soustředěním sevřené, jako by se alespoň takto zpovzdálí chtěl dobrat toho, co si o nich má myslet. Nemůže si pomoci, ale nabubřelost Leonova zámeckého obleku i paničkovská odtažitost Beatina vystupování ho prostě štve. Ne že by něco zlého udělali nebo řekli, vůbec ne. Iritují ho jaksí z podstaty, už jen tím, že jsou takoví, jací jsou. Odrodilci.

Ano, to je ono – odrodilci! Leon jednoznačně; vždyť i jeho mama o něm říká, že zpanštl. O Beatě ví Bogdan jenom tolik, že sloužila u Larischů na zámku jako komorná. Jenomže je skoro jisté, že se taky narodila do chalupy někde tady kolem – jak jinak by ke službě na soleckém zámku přišla? No a tím pádem se taky odrodila prostředím, ze kterého vzešla. Lidi dneska často zapomínají, jak je důležité být si vědom svého původu a vnímat vlastní kořeny. Až příliš lehce se jich vzdávají – a podle toho svět taky vypadá.

Jestli Bogdanovi otec něco předal, bylo to právě tohle: člověk musí mít až do konce svých dní na zřeteli, kým je a odkud přišel. A nikdy se tomu nezpronevěřit.

Bogdan je přesvědčen, že v plnění tohoto úkolu obstál.

Zaplatil cenu, kterou bylo třeba zaplatit, a je připraven přinášet oběti dál. Nezkřivit hřbet, nezaprotat se. Koneckonců, jak by taky mohl, když se poslední dobou zase dějí věci, při kterých mu vře krev v žilách?

Ačkoli bylo dohodnuto, že až do vyřešení národnostní otázky zůstane celé Záolží obsazeno sovětskou armádou, Češi se chovají, jako by už měli ruku v rukávě. Znovu začínají útočit na polskost na Těšínsku! Už zase si jdou tvrdě za svým, a tentokrát

si počínají ještě nehorázněji než kdykoli dřív. Strhávají polské vlajky, které si lidi po osvobození vyvěsili. Zakázali taky nosit stužky v polských barvách – prý je na československém území dovolena jenom trikolóra!

Už tohle byla hanebnost do nebe volající. Jenomže oni se tím zjevně pouze dostávali do ráže. Od té doby neustále přitvrzují, a teď už si dokonce někteří troufli označit Poláky za beckovské okupanty a fašistické živly. Svině. A přitom jsou to oni, kdo na úřadech zakazuje používání polštiny.

Oni, zrovna oni mají co mluvit o fašitech! Vždyť v čích šlépějích jdou? Kdo přišel před pár roky s přesně takovýmhle zákazem? Nácci! Těm taky polština nešla pod nos. A teď jako by se vrátil čas: Češi stejně jako Němci zakazují většinu obyvatelstva používat rodný jazyk.

A k dovršení vši absurdity někteří navrhují, že by polští volkslistaři měli nosit bílou pásku s písmenem N a být zařazeni do německého odsunu.

Bogdan se supivě nadechne a v zaťaté čelisti mu zacuká. Neměl by na to myslet v den svatby, ale pomoci si nedokáže. Pokusí se zahnat vzlínající rozmrzelost kopnutím do kusu uhlí, který se válí na cestě, čímž k sobě přivolá Wojtkovu pozornost.

„Co je?“

„Nic.“

„Neříkej, že pro nic za nic kopeš do uhlí.“

Bogdan se do Wojtka zabodne pohledem a odfrkne: „Pro nic za nic ne.“

„Tak proč?“

Co mu má odpovědět? Že už zase nechal myšlenky rozběhnout špatným směrem? Že je prostě nedokázal zastavit, protože je toho všeho nespravedlivého svinstva plný? Že se tím dusí?

Nemá smysl se teď pouštět do debaty. Za slabou hodinku budou v cíli cesty. Sotva by se při rozmluvě začali čehosi kloudného dobírat, už by museli skončit. Darmo by přišli na veselku rozčilení a nejspíš by si tím vysloužili vyčítavé pohledy ostatních svatebčanů. A navíc je tady Ženka. Jejím ušim taková rozmluva

PROLOG

nepřísluší. Je divná, odjakživa Bogdanovi připadala divná. Taky se odrodila. Taky si hrála na něco, čím není.

Nakonec je to jediný Wojtek, kdo z Pospíšilovic rodiny za něco stojí.

S touto úvahou se Bogdan uvolí k odpovědi: „Protože mě všechno štve.“

Možná doufal, že se Wojtek spokojí s těmito čtyřmi úsečnými slovy. Doufal marně.

„Ale proč prosím tebe?“ diví se Wojtek. „Jdeš na svatbu svojí sestřenice. Slunko svítí a hostina bude z bravka, co ho načerno zabili. To pro tebe není dost důvodů k radosti?“

Bogdanovu tvář zkřiví úšklebek a v očích se mu objeví pohrdání. „Jo, i takhle se to dá brát. Jasně že jo. Když si člověk nevidí dál než na špičku nosu.“

Wojtek zůstane zaraženě stát. „Ty se chceš hádat, Bogdane?“

„Ne. Ty jsi začal.“

„S čím jsem začal?“

„S vyptáváním.“

„Ptal jsem se akorát na to, proč kopeš do uhlí. Nic víc.“

„A líp bys udělal, kdyby ses neptal vůbec.“

„No tak já už se neptám,“ vysune Wojtek bradu. „Ale náladu si od tebe zkazít nenechám. Vdává se mi sestra, víš?“

„Vím,“ štěkne Bogdan nasupeně, protože se mu k té očitosti nechce vyjadřovat. Dráždí ho Wojtkova prvoplánová radostnost, ta dětinská ochota upřednostnit malé radosti před velkými starostmi, ta krátkozrakost, v níž okamžitý prospěch převažuje nad vyššími cíli.

Vždyť i tata, dobrý a nezlomný tata, který za polskou věc hrdinně položil život, o tomhleto tolikrát mluvil! Snad tisíckrát se rozlítal na Ludwikovu ústupnost, chameleonství, ohýbání hřbetu. No a Wojtek se holt potatil.

Jenomže kdyby byli všichni takoví lhotejní, kam by svět přišel?

Bogdan je odhodlán dál nést a naplňovat odkaz svého otce – kromě tisíce jiných důvodů i proto, aby svou nečinností

nepošpinil jeho památku. Kdyby se teď přizpůsobil nebo umlkl, zkrátka kdyby zlhostejněl a ustal ve spravedlivém boji, všeskeré dřívější oběti by se staly zbytečnými.

A že těch obětí jeho rodina nepřinesla málo! Tata je mrtvý; nikdy se už nedozvěděli, co s ním Němci provedli. Kde ho dali do země. Tolik lpěl na rodné půdě, tolik pro ni vytrpěl! A nakonec v ní ani nemohl spočinout.

Jistě i proto je teď mama taková, jaká je. Polomrtvá, tak Bogdanovi připadá. Celé dny vysedává na lavičce před domem a hledí kamsi před sebe. Jenom občas vstane a zajde do stáje nebo do stodoly, ale i tam akorát stojí a hledí. U stolu už s ostatními nesedává, a když jí Anuška přinese něco k snědku, talíř obvykle zůstane ležet vedle ní, netknutý, plný. „Sami máte málo,“ říkává nesmyslně, když jídlo strká Anušce zpátky.

A ta pak přichází zpátky do kuchyně, chrstá nesněženou polívku zpátky do hrnce, ruce se jí chvějí rozrušením a ramena pláčem. Brečí ale potichu, jenom vylívá slzy z očí. A mluví ještě míň než dřív. Za celý den si vystačí s deseti slovy.

Robotu v domácnosti i v hospodářství ale zastane i za mamu, to se zase musí nechat. Jako by tu zasmušilou nemluvnost chtěla vynahradit přičinlivostí, horlivostí. S motykou na poli mu onehda připomínala mašinu: přihrnovala půdu na čerstvě vzešlé brambory s takovou vehemencí, že měla hotovo za kratší dobu, než když stejnou práci dělávala s mamou. Zeleninu do polívky krájí zuřivě, až jí cop nadskakuje. A když zametá, je lepší odejít z baráku, protože fortelné tahy koštětem víří oblaka prachu.

Henryk kolem svojí ženy našlapuje po špičkách; i mezi nimi je teď všesko jinak než dřív. Bogdan si dobře pamatuje, jak se k sobě v jednom kuse tulili, jak kolem sebe ani na apelplacu nedokázali projít bez nějakého cukrbliku nebo doteku. Teda když k němu dostali příležitost, samozřejmě.

Teď už to nedělají. Těžko říct, jestli je to kvůli Tomaszkovi, nebo něčemu jinému. V těchhle věcech se Bogdan nevyzná. Sám neví, jak by se zachoval, kdyby někdo ukradl děcko jemu.

PROLOG

Pátral by, jak chce Anuška? Nebo by se pátráním nechtěl zbytečně drásat, jak o tom se zařatou odmítavostí mluví Henryk?

Doma je teď funusově. Těžko se v tom dýchá.

Jeden by řekl, že je přestálé utrpení v lágru semkne. Stal se pravý opak.

Bogdan si povzdechne a pokusí se přivést myšlenky zpět do přítomnosti. Jde mu to ztuha. Ví, že by se měl přemoct, alespoň pro dnešek potlačit rozladění a kvůli Halce a Kazikovi předstírat, že je veselý svatebčan. Má je oba rád. Halka je dobrá děvucha, pracovitá, tichá. A ten její Kazik vypadá jako rovný chlap. Polák.

Tak. Kvůli těm dvěma je třeba se zvetit.

Bogdan se zhluboka nadechne a přidá do kroku.

Ale teprve zahoukání vlaku z nedalekého nádraží ho přene-se zcela zpátky do reality.

Nesnáší to tady.

Z duše to tady nesnáší.

Kdyby bylo na ní, šla by jinudy. Třeba i oklikou. Vyhnula by se tomu pitomému nádraží a nemusela by poslouchat ten pitomý vlak.

A nepřipadala by si sama jako pitomec, který ani po šesti a půl letech neumí projít kolem nádraží bez staženého hrdla. Jeden by čekal, že úzkost poleví, převálcována tolika jinými událostmi, ale ne. Naopak se to zhoršuje.

Ten cihlový barák se v její mysli přetavil ve zhmotnění všeho špatného, co se za poslední roky událo. Tady to začalo, tady se její život zlomil; nebýt Štěpánova vynuceného odsunu, sotva by teď byla takhle rozsekaná.

Odstavná kolej, devátý vagon.

Blbeček s páskou přes rukáv a s puškou, který si umí vychutnat čerstvě nabytou pravomoc.

A pak už jenom smršť vjemů: vozík, Wojtek, modré šaty, gramofon, opuštená dílna, šicí stroje, látky, zboží... Štěpánovy dopisy, na které nikdy nedostal odpověď. Szczepan. Julinka. Werner.

Maminčina nemoc. Válka, mír. Naděje na nový život, kterou rozmetal vybombardovaný dům tetičky Julky. Halčina svatba.

Bože!

Copak je vůbec možné vměstnat tohle všechno do hlavy?

Jak má v tomhle stavu naprostého zahlcení začít směřovat svůj život aspoň trochu vytyčeným směrem? Neplácát se v tom tolik, netopit se v možnostech?

Nejde to.

Tak moc by chtěla, ale nejde jí to. Svou budoucností si byla naposledy jistá, když jela za tetičkou Julkou do Ostravy. Od té doby neví nic.

Každá událost uplynulých šesti let a devíti měsíců představuje pro Ženku nepřehlednou změť provázaných témat, kterou v sobě zkrátka nedokáže uspořádat. Kdykoli se o to pokusí, její život se promění v šachy, její mysl začne okamžitě chrlit další a další alternativy, nad kterými se ani nemá čas zamyslet, protože vzápětí jí vytane zase nějaká další a krkolomnější, kristepane, někdy má opravdu pocit, že jí z toho musí prasknout hlava nebo že v příštím okamžiku zešílí.

Připadá si jako zvíře zahnané do kouta: bezmocné, bezradné.

A všechny nevyřešené záležitosti na ni poštekávají jako neodbytné šelmy: Tak co se mnou uděláš? A co se mnou? A jak vyřešíš mě?

Štěpán, Szczepan, Werner. Julinka, tata, mama.

„Děvuško moja,“ říkává jí maminka pokaždé, když si všimne, že prostřední dcera přerušila práci a ustarané se zahleděla do prázdna. „Ty už zase nad čímsi špekuluješ, co?“

Říká to s lehkou, dobromyslnou výtkou v hlase a Ženka ví, že na maminčiných slovech je kus pravdy. Ano, nejspíš všechno zbytečně překombinovává a dělá si věci složitější, než by bylo zdrávo. Ale byla to snad její volba?

Kdyby si mohla vybrat – nejen pro toto období, ale tak nějak celkově –, dala by přednost životu v přímce, jaký vedou všichni kolem ní: procházela by každým dnem od rána k večeru, od práce k práci, od jídla k jídlu. Brala by věci, jak přicházejí, a večer

by padla únavou. Nepřevalovala by se dlouhé hodiny s hlavou plnou starostí.

Jenomže tohle ona neumí; nikdy to neuměla.

Kupodivu nepomáhá ani to, že její současný život k takovému prostému uspořádání přímo nabádá. Po odchodu od Szczepana se vzhledem k maminčině nemoci stala paní domu, musí zastat veškeré povinnosti i péči o Julinku a občas neví, kam dřív skočit.

Většinu času neví, kam dřív skočit.

Jenomže domácí práce zaměstnají ruce, ne mysl. A tak Ženčinou hlavou víří pořád dokola stejné úvahy:

Má napsat Wernerovi, nebo ne? Co se stane, když mu napíše? Co se stane, když on pak napíše jí? Zaujal by takový dopis cenzora? Mohli by ji pak kvůli takovému dopisu nějak popotahovat? Nařknout z kolaborace? Hrozil by jí kvůli tomu odsun nebo vězení?

A když už jsme u všelijakých hrozeb: může si od Leona vzít zpátky ty německé gramofonové desky? Může, nebo je i tohle v dnešních časech nebezpečné? No jo, ale když si je nevezme, co jí pak po Wernerovi zůstane? Jedna fotka? Jedna jediná fotka po tom všem?

Co je větší riziko: napsat mu, nebo si vzít ty desky?

Co má proboha dělat?

Neví, rozhodnout se nedokáže, poradit se nemá s kým.

A protože se nedokáže ničeho dobrat, je rozmrzelá a v té rozmrzelosti se pak na mamu podrážděně utrhuje, když se jí chuděra churavá odváží něco říct. Třeba navrhnout, že by se Ženka měla sebrat a odjet do Brna. Navštívit Štěpánův krám, zjistit, jak se věci mají.

Tyhle maminy promluvy jsou však pro Ženku jako rudý hadr. Mama je čistá duše, myslí to dobře, jenomže nic nechápe a nejspíš nikdy nepochopí. Co jí má na to Ženka říct? Jak jí má vysvětlit, že cesta do Brna si žádá odvalu, kterou ona v sobě zkrátka nemá? Protože... co by tam Štěpánovi vykládala? No? Že zařízení jejich bývalého obchodu nechala napospas těm, kteří

přišli po nich? Že mu nenapsala, protože se svoji hloupou chybou prostě styděla přiznat? Ani do očí by se mu nejspíš neodvážila podívat.

A to ještě pořád není všechno. Mnohem více se bojí něčeho jiného. Zjištění, jaký život teď Štěpán vede.

Sotva se dá předpokládat, že celou tu dobu zůstal sám, že?

Mladý krásný chlap. Jistě úspěšný, když si dokázal zařídit v novém městě živnost a udržet ji po celou válku. Jaká je pravděpodobnost, že si nezaložil rodinu? Že z něho dneska není šťastný manžel, hrdý otec?

Mizivá.

A přece se Ženka občas nedokáže ovládnout a nechá svou mysl zatoulat k představě, v níž se se Štěpánem setkává a on je nezadaný, bezdětný, šťastný, že ji vidí, všechno jí odpustí, políbí ji, obejmě ji a...

A pak už se zase Ženčiny myšlenky řítí a ona se v nich topí a nakonec si vyčítá, že je zavčasu nezastavila. Jako pokaždé.

Ach jo.

No ale taky je docela dobře možné, že se tím bezcílným přemítáním o chimérách jenom podvědomě vyhýbá jiným úvahám, které jsou mnohem akutnější a volají po rychlém řešení. Jako například kde sežene léky pro maminku, než jí na začátku září dojdou. Nebo kde v sobě vydoluje odhodlání k tomu, aby si nechala úředně posvětit konec manželství se Szczepanem.

Samé starosti zkrátka. No nic, pro dnešek už se je všechny pokusí vystrnadit z hlavy. Jde přece na veselku své sestry!

Napře všchnu vůli, aby přimkla myšlenky k Halce, ale další zahoukání vlaku ji stejně znovu palčivě píchne v břiše.

Už aby od toho pitomého nádraží byli co nejdál!

Wojtkovi neujde, že Ženka výrazně přidala do kroku.

Netuší, co jí zase přeletělo přes nos. Poslední dobou je to s ní pořád nahoru dolů, jednou se vlídně usmívá, podruhé kamsi nepřítomně hledí, potřetí se zlobí kvůli malichernostem.

A teď holt do svého repertoáru přidala ostrou chůzi. Vypadá jako člověk, co zaspal a spěchá na šichtu. Akorát že ji nebouchá do nohy baňok s meltou. Jí se kolem lýtek omotává sukně a po kamenech na cestě se jí krkolomně smýkají kramfleky.

„Ať se nepřerazíš,“ řekne Wojtek Ženčiným modrým zádům a snaží se, aby to znělo dobromyslně. Aby do těch slov prosákl úsměv z jeho rtů, který sestra vidět nemůže.

„Neměj strach,“ ucedí Ženka přes modré rameno odpověď, v níž není dobromyslnosti ani špetka.

„Nemám,“ ztvrdnou Wojtkovi rysy a zlostně semkne rty. Co to s těmi dvěma je? Bogdan ho sekýruje, sestra se s ním skoro nebaví. A to jdou na veselku, měli by se radovat a kráčet se smíchem na rtech! Ovšem z jejich zakaboněných výrazů by mohl náhodný kolemjdoucí usoudit, že jdou spíš z funusu.

Nechápe to.

No ona je to ale nakonec každého volba, jak si dnešní časy pro sebe přebere, že?

Wojtek má jasno: ani na okamžik ho nenapadne, že by se měl chmuřit. Vlastně občas ano, to si musí přiznat, ale veškeré strachy vzápětí rozežene to ostatní, to dobré, co převažuje. Co on sám tak vděčně následuje a na čem se ochotně podílí. Vždyť většina současného dění bobtná nadějemi, příslibem!

Proč by měl jako tihle dva podléhat škarohlídství a zbytečně se užírat představami, co všechno se může pokazit? Kolik sil takový postoj člověku zbytečně ubírá!

Není hluchý, aby k němu nedoputovaly řeči o hrozícím odsunu volkslistařů nebo o znovu rozdmýchávaných národnostních rozepřích. Někdy na něj z toho taky dolehne strach, ne že ne. Ale má se v takových slabých chvílkách o co opřít. Na rozdíl od mamy, která pokaždé akorát zbledne jako křída a pokřižuje se, když zaslechne slovo odsun. Na rozdíl od taty, který bouchá pěstí do stolu a křičí, že jenom naprostý hlupák by ho mohl považovat za Němce. „Vzali jsme volkslistu, abysme si zachránili krk!“ rozčiluje se. „Tady jsem se narodil, tady mám

rodinu a robotu. To mě chcou z rodného kraje vyhnat kvůli kusu papíru, který jsem podepsal z donucení?“

Wojtek se pokaždé pokouší rodiče uklidnit, ale moc velké úspěchy v tom nesklízí. Strach jako by je prorostl, jako by se jim usadil v morku kostí. Ve všem vidí hrozbu; mama se nikdy tolik nemodlila jako teď. Leží v posteli, vyděšená a bledá, a různé nec málokdy pustí z ruky.

„Já už na synovské rady a rozumy moc dávat nebudu,“ zadrmolila před pár dny, když se jí Wojtek znovu a znovu pokoušel vysvětlit, že se nic nejí tak horké, jak se uvaří. „Leon nám za války poradil, abysme si vzali tu volkslistu. No a teď hrozí, že nás kvůli volkslistě vyženou kamsi pryč. Co bysme asi tak v tom Německu dělali, to mi pověz? To mám kdesi v cizině začínat úplně odznova, když se tam ani nedomluvíme?“

Wojtek u těchto promluv jenom bezmocně zatíná pěsti. Mrzí ho, že mu rodiče nedůvěřují. Leonovi tenkrát za války věřili, poslechli ho. Ale když jim teď prokazuje podobnou službu on, najednou je všechno jinak. Jako by v něm pořád viděli malého synka, který akorát cosi plácá a velkému světu nerozumí. A přitom jsou to právě oni, kdo nechce pochopit!

Sovětské velitelství je samozřejmě o nastalé situaci zpraveno a ve spolupráci s komunisty neuspokojivou situaci řeší. Zrovna předevířem k této otázce na stranické schůzi moudře pohovořil zástupce sovětské komandantury: „Bratrovražedný boj mezi Čechy a Poláky vedl ke zkáze a dočasnému otroctví obou národů. Je třeba poučit se z dřívějších chyb a rázně umlčet ty, kteří by chtěli vyvolávat další národnostní rozmíšky.“

Dobře to řekl, *komandir*. Wojtek byl první, kdo po jeho slovech povstal a začal tleskat. A všichni se k němu přidali, všichni do jednoho! Cítil v té chvíli ohromnou radost, čiré štěstí. Jeho budoucnost je v dobrých rukách; budoucnost všech lidí z Karvinné je v dobrých rukách. Sověti nedovolí, aby se rozpoutaly další boje.

A jak pravil soudruh Najmušin, nedopustí ani to, aby byli volkslistaři považováni za Němce. „*Slušaj*,“ chytil Wojtka

přátelsky kolem ramen a téměř kamarádsky k němu promluvil: „*Eto polnyj bred, panimaješ?* Jaký hlupák by člověk musel být, aby tebe, bývalého partyzána a dnešního zapáleného soudruha, měl za fašistu? Pche!“ odrfl si pohrdavě. „My s těmi rozséváči zla zatočíme, žádný strach. Porazili jsme Germánce, takže s těmahle si poradíme taky!“

Těch pár prostých a srdečných vět Wojtkovi stačilo, aby z něj na nějaký čas veškeré obavy spadly.

Než mu je chmurná domácí atmosféra zase přiživila.

A pak se všechno zopakovalo; divný koloběh.

Kdo by se mu mohl divit, že na schůzích tráví tolik času?

Tam je mezi svými, přijímaný a uznávaný. Mezi soudruhy se mu dostane útěchy, když je jí zapotřebí. Ve stranickém prostředí má všechna jeho práce hluboký smysl: buď je okamžitě vidět, anebo upevňuje jistotu, že dobré zítřky nadcházejí, že jsou už téměř na dohled.

Jak je možné, že to tolik lidí nevidí? Svízelný poválečný čas lze přece překonat poctivou prací a optimistickým naladěním – on sám je toho důkazem. Stačí si vykasat rukávy a mít budovatelský přístup. Takhle jednoduše se dá všechno urychlit: je to jako vhodit nejvýhřevnější koks do lokomotivy dějin.

Tak proč se u nich doma všichni jenom opírají o pomyslnou lopatu a nijak se o společný prospěch nepřičiní? U mamy se to ještě dá pochopit, ta je nemocná a ustrašená. Ale tata? Ten by mohl, kdyby jenom trochu chtěl. Jenomže on se namísto toho stáhl do sebe: buď mlčí, nebo se rozčiluje, že věci nejsou takové, jaké by je chtěl mít. A přitom by mohl být poprvé v životě opravdovým strůjcem změn. Vždyť teprve nyní lid skutečně přebírá vládu do svých rukou!

Jenomže s tatou není vposledku kloudná řeč. „Ale dej pokoj,“ mávl znechuceně rukou, když ho Wojtek přizval na schůzi. „Já už jsem se naschůzoval mnohem víc, než je pro jednoho chlapa zdrávo.“

„Máš recht,“ přitakala hnedka mama. „Všichni přece pamatujeme, jak to tvoje schůzování pokaždé dopadlo!“

Nedodala už, jestli miní fiasko se členstvím v závodní radě, nebo Tomkův vyražený zub v Prace, následovaný vyšetřováním, ostudou a pokutou. V každém případě se tata vděčně chytil jejich slov: „Tak to vidíš, Wojtku. I mama je se mnou zajedno. Nikam nepůjdu.“

Wojtek se však zlomit nenechá. Klidně dál bude v rodičovských očích pomýlený syneček, co je ještě moc *młody a gupi*, než aby pochopil, že obyčejný člověk nikdy nic nezmůže. Kolo dějin se už rozběhlo, on ho bude dál roztáčet. A jednou se ukáže, že pravda od samého začátku stála na jeho straně.

Nikoho nebude přesvědčovat, ani nasupenou Ženku s Bogdanem. Ať si klidně krčí čelo a nosí hubu do podkovy!

On si zachová dobrý rozmar. Například dneska se půjde pořádně poveselit na Halčinu svatbu.

Letmým dotekem si ověří, jestli má v kapse balíček se svačtinou jako dárkem. Je to taková maličkost, ale snad potěší: vyšívána dečka, kterou mu věnovala soudružka Latypovová. Ljudmila. Obdivuhodná Ljudmila, jejíž přítomnost prozařuje veskrze mužskou společnost při stranických schůzích. Prý se s Halkou setkaly u ohně při oslavě osvobození. „Dobře si *Chalku* pamatuju,“ říkala. „Byla taková ustrašená a pak se kamsi ztratila, ani jsme se nestihly rozloučit. Tak jí ode mě dej aspoň dárek.“

Wojtek znovu přeje rukou po kapse, spokojeně si poslechne jemné zašustění papíru a pak mnohem lehčím krokem vykročí k Ráji.

Vždyť ho čekají samé hezké věci. Dnes, zítra i pozítří.

„Počkejte!“

Jsou už skoro za Lipinami, když je dohoní výkřik.

„No tak počkejte přece!“ vyklání se Leon zpoza kořenového balu, z něhož trčí větve obsypané květy bílých růží. Některé z nich už odkvétají, udolané červnovým slunkem i sklepní temnotou.

Beata klopýtá pár kroků za ním. Pokusí se chabě mávnout k podpoře Leonova zvolání, ale pak škobrtne a raději znovu

sklopí oči k cestě. Ukoptěnost této části dne jí všechno kazí; vždyť co je to za svatbu, když se během ní musí jako zloději krást přes park a pak běžet, až je z toho celá upocená a kramfleky má podřené?

Leon po ní žádá, aby se tomu smála, prý je to nejlepší způsob, jak se k věcem stavět, ale takovou lehkost myšlení ona v sobě nalézt nedokáže. Poslední měsíce a zejména týdny se vlečou jako smrad, téměř se zhmotňují v neskutečnou, zatuchlou stoku, ve které se utápí všechno dřívější dobré.

Ano, všechno teď budí zdání neskutečnosti. Někdy má chuť sama sebe štípnout, když vidí, jak na šterkovém prostranství před zámkem stojí dýchavičný nákladák a muži v montérkách do něj ledabyle nakládají drahocenný mobiliář, který ve vyprázdněných komnatách směnili za blátivé otisky svých pracovních bagančat. Zpočátku se ještě oblékala do služebního mundúru, aby sama pro sebe uchovala alespoň špetku dřívějšíka, ale dělníci si z ní začali dělat legraci, a tak svůj šat zproletářštěla, aby si to celé nedělala ještě těžší.

Před pár lety si coby první důkaz toho, že z ní služba na zámku vytváří lepšího, kultivovanějšího člověka, pořídila malou šperkownici. Ta teď krom dvou prstýnků a řetízku s křížkem ukrývá také krajkovou čelenku, kterou si ještě před pár měsíci upevňovala ve službě do vlasů.

Nyní pracuje prostovlasá – natolik ještě neklesla, aby si na hlavu uvázala šátek! „Ty jsi moje děvče nezdolné,“ říkává jí Leon a z jeho tónu je stále obtížnější vyrozumět, jestli to míní jako poklonu, nebo spíše lehkou výčitku prodchnutou sotva postřehnutelným pousmáním, možná dokonce výsměchem.

Je-li to však skutečně výčitka či výsměch, pak přichází od člověka, jenž má k takovýmto projevům nejmenší oprávnění ze všech. On, zrovna on má co mluvit o uvzatosti! Sám sobě nalhává, že pro něj se změnilo velmi málo, vlastně téměř nic, a pečuje o zahradu, jako by se svět zcela nepřevrátil. K potvrzení toho sebeklamu chodívá pracovat do nejdlehlějších částí parku, kde si může být téměř jistý, že ho nevyruší vojáci nebo dělníci, a tam

si pak ve strojeném klidu pohvizduje, jako by se nechumelilo. Zrovna předečvícem ho zastihla na promenádě u tenisového kurtu: odstříhával odkvetlé květy popínavých růží a vykonával tu práci s absurdní pečlivostí, jako by se ještě téhož dne panstvo chystalo odehrát mač.

Bože. A přitom moc dobře ví, že ho dosazený státní úředník spíše jen toleruje coby neškodného blázna, který celé dny pracuje za byt a stravu. Nejspíš se královsky baví, když se Leon snaží naladit na étos doby a při každém setkání zdůvodňuje nezbytnost svého působení v zahradách bláhovou báchorkou o tom, že svou práci vykonává pro lid: „Pane komisaři, ať už bude do budoucna park užívat kdokoli, jistě uvítá udržovanou zahradu k potěše oka i ducha. S tím přece nelze nesouhlasit, nemýlím se?“

Komisař mu to pokaždé odkývne s ledabylostí téměř urážlivou. Nepokrytě dává najevo, že budoucí užití zahrady je mu ukradené: co on by se staral o nějaké keříky a kytky, on je tady kvůli nábytku a obrazům.

Leona se však úředníková prezíravost nedotýká. Je mu lhostejná. Hlavně že si může dělat svoje. Zprvu se to dalo považovat za počínání ve stylu *účel světí prostředky*, ale teď jako by začal Leonův pragmatický sebeklam žít vlastním životem a prorůstat i do chvil, kdy jsou sami, jen oni dva, kdy není zapotřebí nikoho balamutit. „Krása je základní potřebou člověka,“ prohlašuje téměř každý večer v cimříčce. „To přece musejí vědět i oni. Možná zahrady zneužijí k nějakému svému prospěchu, ale snad nebudou tak tupí a krátkozrací, aby je zničili! Takovou krásu!“

Přání otcem myšlenky, pousmála se smutně Beata.

Hlava strčená do písku.

Lež vložená do kapsy.

Ona má celé dny na očích, jak *oni* s krásou nakládají. Vždyť jim s tím musí pomáhat. A ten pohled bolí, tak strašlivě bolí, že by se nejraději sebrala a utekla, podobně jako to udělalo několik bývalých kolegů. Pak už by tomu buranskému počínání nemusela přihlížet.

PROLOG

Už by nemusela k budoucnosti hledět se svíravou obavou, protože všechny instinkty jí napovídají, že od nynějška už bude jenom hůř.

Jenomže Leon se rozhodl hlavu do písku strčit, dál obelhává sám sebe a o odchodu nechce ani slyšet.

„Když se o zahrady v tomto přechodném období nepostarám já, kdo to namísto mě udělá? Vložil jsem do nich dvacet roků svojí práce! Nemůžeš po mně žádat, abych je nechal ležet ladem!“

Se zařatými zuby tedy Beata dál chodí skládat nádobí, obrazy a sošky do beden a snaží se tu práci vykonávat co nejpečlivěji, aby se vzácné předměty nepoškodily. Srdce jí ale usedá, když ji vynucený spěch vede k ledabylosti. Třeba minulý týden, kdy dostala za úkol vychystat sbírku figurek z míšeňského porcelánu, kterou pan Johann dlouhá léta kolektoval a považoval ji za svou pýchu. Celá vitrína křehké krásy měla skončit v bedně, jejíž dno bylo chabě vystláno teninkou vrstvou dřevité vlny. Beata vykonávala ten příkaz téměř se slzami v očích.

Nikdo se jí nemůže divit, že si tři míšeňské figurky vzala na památku.

Výčitkami se však netrápila: není to přece ona, kdo tady krade!

A teď jednu z nich nese v kabelce; chce ji dát Halce svatebním darem. Ať má holka v tom vesnickém domečku něco elegantního, vznešeného, k potěše oka a k povznesení ducha, jak říká Leon.

Koneckonců – mají-li zabavené věci připadnout lidu, jak den co den hřmí z konfiskátorových úst, proč by se to nemohlo udělat takovýmto přímým způsobem?

Při této myšlence se Beata usměje a přidá do kroku, aby tolik nezaostávala za spěchajícím Leonem.

Vždyť i on se na tomto přerozdělení zabaveného larischovského majetku podílí: bílá růže v jeho náruči je toho důkazem.

„Jezuskote!“ vykřikne Halka, když jí Leon složí dar k nohám.
„Kam já tak velký *křok* zasadím?“

Když postřehne, že bratr popuzeně semkl rty a čelist mu zacukala, rychle mění tón: „Jsou krásné. Však ono se už pro ně místo najde. Děkuju.“

Rozladění, které si přinesla ze svatebního obřadu, v ní dál vzlíná; připomíná jedovatou rostlinu, která jí klíčí v břiše a jejíž šlahouny se ústy derou ven, aby mohly zasáhnout i lidi kolem. Začarovaný kruh: čím silněji a šířavěji si Halka uvědomuje, že její rozpoložení i chování ani zdaleka neodpovídají předpokládané rozechvělosti a štěstí nevěsty, tím hůř se cítí – a tím podivněji se chová.

Jako třeba teď. Místo aby Leonovi vděčně skočila kolem krku, protože si je samozřejmě vědoma symboliky jeho daru, jenom plácla další neomalenost. Hloupost. Vždyť jsou na venkovském statku, copak tady trpí nedostatkem místa k zasazení jednoho růžového keře? Radost z darování Leonovi tím nevděkem pokazila. A když ho teď vidí, jak ze svého panského obleku vehementně ometá hliněné šmouhy a snaží se přitom nedat najevo rozladění, nejraději by se neviděla.

Než však za to stihne sama sobě v duchu vynadat, přistoupí k ní Beata. Taky je jakási určicná, zpod nakřiveného kloboučku jí vykukují zplihlé lokýnky. „Ať se vám spolu krásně žije, Halko,“ říká s mírným úsměvem a vytahuje z kabelky krabičku ovázanou atlasovou stužkou.

Cizeléřská titěrnost porcelánové sošky zaujme Halku natolik, až se jí údivem zvedne obočí, ba dokonce i jeden koutek úst se vyvýší v kratinkém náznaku úsměvu. „Ta je hezká,“ pronese směrem k Beatě.

„Je krásná,“ přitaká Beata. „Pravá míšeň. Pan Johann je celý život sbíral.“

„Ale to...“ hlesne Halka, která sice neví, co je to míšeň, ale vnitřní poplašenost v ní už zase bobtná ze strachu, že je ta věcička kradená a že ke všem jejím dnešním vinám právě přibyl další hřích.

„Nic se neboj,“ snaží se rozptýlit sestřin viditelný úlek Leon, teď už s odblácenou fazónou. „My máme na tu figurku větší

PROLOG

právo než oni!“ pronese pevně. „Tadyhle Beata z ní deset roků ometala prach!“

„Uchovávej ji jako vzpomínku na dnešní velký den,“ dodá Beata oprašovatelka.

Namísto odpovědi se Halka zmůže jen na mimoděčné pokývání hlavou. To sotva, ušklíbne se v duchu. Vzpomínky na dnešní den zůstanou zakalené, tím si je jistá. Ale třeba má Beata pravdu aspoň částečně. Třeba se z té panské věcičky ve dnech či týdnech příštích skutečně stane symbol něčeho pěkného. Snad.

Do opatrně nadějných úvah se vklíní Wojtek. „Taky jsem ti něco přinesl,“ hlásí skoro pyšně a loví z kapsy pomačkaný balíček.

„To jsem samozřejmě nevyšival já,“ pronese, když Halka z papíru vytáhne dečku s úpravnou výšivkou. „Vlastně to je tak trochu společný dárek – ode mě a od Ljudmily. Mám tě od ní pěkně pozdravovat. Ta *handerka* s ní prošla celou válkou, tak si toho važ.“

„Od tebe a od Ljudmily. Aha.“

„Co je? Nemáš radost?“ nechápe Wojtek sestřinu úsečnost. „Je to vzácnost. Dostala ji pro štěstí od maminky, když odcházela na frontu.“

Halce se zhoupne země pod nohama. Ljudmila, oslava, vodka. Voloda, studená lesní hlína, roztržené šaty. Voloda, bolest v celém těle, krev. Hanba, která dusí.

„Děkuju,“ vydechne Halka tiše, ale poslední slabiku zkroutí pláč, a protože nechce o svém svatebním dnu brečet všem na očích, otočí se a běží k domu. Pryč. Pryč od všech.

Wojtek za ní nechápavě hledí. Tyhle ženské vrtochy! Vždyť jí ani nestačil vysvětlit, že ty červeně vyšité stromy symbolizují život!

Teprve po třetím *kieliszku* se nad tím odhodlá mávnout rukou a vezme Ženku do kola.

Je přece na svatbě, prokrista!

Díl první
HALKA

1945

Kuchyňský stůl je zpola zaplněný umytými a pečlivě utřenými talíři, mísami a příbory ze včerejší svatební hostiny. Lesknou se, dala si na tom záležet. Tuto část nádobí si vypůjčili a Halka dobře zná pravidlo, že půjčené se má vrátit v lepším stavu, než v jakém do domu přišlo. Ještě dneska musí všechno odnést zpátky sousedům. Tak je to s nimi domluveno. Tak je to třeba dodržet.

Nikdo jí nebude mít za zlé, že se pustila do práce, když celý dům ještě spal. Kdepak, v tomhle sedláckém domě se robota cení nade všechno. Jakákoli. Spíše si tím u Kazikových rodičů šplhne: to se ten jejich synek dobře oženil! I po svatební noci nevěsta vstane před kuropěním, aby jí práce nestála! Taková pilná děvucha!

Nikdy se nedozvědí, že to nebyla píle, co jejich novopečenou snachu popohnalo k mytí hromad špinavého nádobí.

Oči nevědoucích v ní uvidí příčinnivou hospodyni.

Vlastně je to tak dobře.

Položí na vrcholek štosu další vycíděný talíř a přimhouřenýma očima si tu hromadu prohlíží. Až skončí, bude to třeba všechno odnést na vedlejší statek. Nejprve myslela, že poprosí

Díl první: HALKA

Kazika, protože nádobí je opravdu hodně a váží snad metrák, ale v náhlém popudu se to rozhodne udělat sama. No co, tak půjde několikrát, aspoň se něčím zaměstná.

Cokoli je lepší než nečinně sedět.

Nebo ležet.

A přemýšlet.

Větší část svatební noci strávila ve společnosti hryzajících myšlenek. Zatímco Kazik vedle ní klidně oddechoval a občas slabě zachrápal, ona ležela strnule na polštáři a hleděla do tmy. A když se ze zahradní temnoty za oknem vynořil obrys ořešáku a zazpívali první ptáci, začalo to být k nesnesení. Opatrně se vysoukala zpod peřiny a poslepu vylovila oblečení z truhly přivezené z rodičovského domku v Karvinné. Z domku, co včera přestal být jejím domovem.

Tohle je teď její domov: bílá chalupa s opršenou červenou střechou. Za ní dvůr, stáje, seník, mlat. Kurník a králíkárna. Řada hrušní, řada jabloní. Zeleninové záhony. A ještě dál rozlehlé pole, co se táhne až k lesu. Rodinný statek Holbakových.

Tolikrát si tohle ráno představovala! Tolikrát si vysnívala, jaké to bude krásné, probudit se vedle Kazika, uchystat mu snídani a pustit se do práce. Ráno kydat kravám hnůj, pak je podojit. A následně dělat všechno ostatní, co je třeba, aby se rodině dobře žilo. Večer znovu ulehnout vedle Kazika a dělat všechno to, co dělají manželé.

Tolik se na to těšila!

Možná i proto je teď tak zklamaná.

Sama si za to může.

Nejde jen o Volodu, ten ji kupodivu ani moc netrápí. Vždyť už si ani nedokáže vybavit jeho tvář! Když v sobě sebere všechnu odvalu a pokusí se najít odpověď na otázku, co v ní ze setkání s Volodou zbylo, ze všeho nejdříve se pokaždé ozve lítost. Deptající lítost, která jí vžene bezmocné slzy do očí a bodne v břiše. A pak ještě o trochu níž, kde možná skutečně z Volodi něco zbylo.

Bože.

A jakmile Halka dospěje k tomuto uvědomění, přichází vztek. Strašný vztek. Samotnou ji překvapuje, že Volodovi nemá za zlé ani tak samotné znásilnění, jako spíše důsledky, které tím přivodil. Přinutil ji lhát sobě samé, lhát celému světu.

To, co mělo být čisté, je pošpiněné lží.

Kterou se rozhodla nést sama a pod tíhou toho rozhodnutí se občas dusí.

Třeba zrovna v téhle chvíli.

Halka pevně semkne víčka i rty a rozšířeným chřípím zhluboka a velmi pomalu nasaje vzduch. Mírně se pokyvuje, snaží se usebrat. Vždyť takhle to dál nejde. Musí se s tím naučit normálně žít, protože jinak hrozí, že svým podivným chováním rozbije i to, co ještě drží pohromadě.

Jako třeba včera. Ani se na Kazika neusmála, když jí dal před oltářem první manželské políbení. Pak odbyla Leona, když jí přinesl bílé růže ze zámku. Jistě, měla se radovat a být dojatá symbolikou toho daru. Rodinná tradice pokračuje, ona sama má tu čest ji nést! Bílé růže z larischovské zahrady dostala jako svatební dar babička Barbora, když se vdávala za dědečka Pawla. Stejný keřík roste mamince pod oknem kolonijního domku. A teď došla řada na ni.

A ona namísto poděkování Leonovi řekla, že ty růže nemá kam zasadit.

Nejraději by si za to nalaskala.

Podobných zapšklostí pronesla ještě několik, tancovat se jí nechtělo a v jídle se frfňala, přestože jen kvůli svatbě Kazikovi rodiče načerno zabili prase. Část masa i klobás rozdali sousedům, to jako úlitbu před udáním, ale i tak nesmírně riskovali. Pan Holbak sice s hranou statečností pronesl, že „teď je čas mezi psem a vlkem – Němec je už fuč a Rus ještě nestihá všechno kontrolovat“, ovšem jistě si byl vědom, že nepovolenou zabijačkou vystavil celou rodinu velikému nebezpečí.

A ona? Nevděčně odmítla pozřít jediný kousek a vymlouvala se na nechutenství z nervů.

Tancovat odmítla, že se jí točí hlava.

Díl první: HALKA

V deset večer si řekla, že nastal čas na uplatnění další výmluvy: tentokrát na únavu, aby mohli s Kazikem společně odejít do ložnice.

Kvůli téhle chvíli se svatbou tolik spěchala.

Aby s Kazikem počala dítě, které už možná počato bylo – před několika týdny, pod borovicí na kraji lesa, když od ohně krásně zněla *Kalinka* a hvězdy tančily na nebi stejně jako o včerejší noci.

Kazik byl o svatební noci rozechvělý, snažil se být něžný. I pro něj to bylo poprvé. Tedy... jen pro něj to bylo poprvé. Svlékal jí bílou košilku trochu nemotorně, což by ji za jiných okolností nejspíše dojalo, ale teď bylo všechno jinak, a tak se od něho odtáhla a sama si ji stáhla přes hlavu. Pokud se styděla, tak jenom chvíli. Nebyl první muž, který ji viděl nahou.

Sama se položila na postel a viděla, že Kazik je její náhlou neostýchavostí trochu zaskočen. V té chvíli jí ho bylo trochu líto, a tak si rukama zakryla prsa a co nejvládněji řekla: „Taky by ses měl svléct.“

Trvalo mu to věčnost; dílem proto, že jen s obtížemi odtrhával zrak od jejího odhaleného těla, dílem proto, že svlečené kusy oděvu z nepochopitelných důvodů pečlivě všel na židli. Když s tím byl konečně hotov, usedl vedle ní nahý na kraj lůžka. „Nemusíš se bát,“ vyložil si mylně její mlčení a jemně jí zvedl ruce z prsou.

„Nebojím se,“ hlesla a vztáhla uvolněné paže k jeho šíji.

Když ji políbil, cítila z jeho úst alkohol. Byla statečná: dokázala se neodvrátit. Dokázala přijmout všechno, co přišlo, aniž dala najevo svou nechuť. Naštěstí to netrvalo dlouho. Úkol měla splněný.

I Kazik měl úkol splněný. Svalil se na vedlejší polštář a usnul skoro hned. Ona ne. Ona několik hodin ležela vedle něj a přemýšlela, kolikrát s ním ještě bude muset tuhle věc dělat. Jestli to zvládne.

„Máte celý život před sebou,“ rozněžňovala se dneska mama po oddavkách.

A měla pravdu.

Což je v některých ohledech dost děsivé.

Halka ví, že tyhle postelové věci prostě bude muset přestát. Vydržet. Nedat nic najevo. Chce být Kazikovi dobrou ženou, protože on si nic jiného než dobrou ženu nezaslouží.

Ano, tak to udělá.

Poprvé toho rána vidí mladá paní Holbaková světlo na konci tunelu a její ruka s utěrkou se začne pohybovat rychleji. Brzy je s prací hotová.

Zrovna se odhodlává odnést k sousedům první štos vycíděných talířů, když Kazik rozespale vstoupí do kuchyňských dveří. „Dobré ráno, ženo moje,“ pronese chraplavě a pohládí ji očima.

„Dobré ráno,“ odpoví Halka, přinutí koutky úst k úsměvu a jde svému muži uchystat snídani.

„O tomhle jsem celé roky snila,“ říká, když před něj klade na stůl ošatku s chlebem.

„Nevadí, že jsem přišla?“

Anuščina otázka zůstane viset ve vzduchu, než Halka vstřebá význam pronesených slov.

„Nevadí. Co by vadilo?“ odpoví zdráhavě po chvíli.

Nevadí jí to, samozřejmě. Ale udivuje ji to hodně. Anuška je pro ni vlastně trochu cizí člověk: nikdy se pořádně nevidaly ani spolu nepromluvily, protože kvůli tatínkovým rozepřím se strýcem Tomkem se rodiny rozkmotřily. Po návratu z lágru Anuška neutrousila ani slovo, naprosto ponořena do svého trápení kvůli Tomaszkovi.

Halka jí v té mlčenlivosti rozumí: taky je přesvědčena, že mluvit o zlých věcech je jako rozdírat rány. Čas všechno zhojí nebo aspoň otupí, když ho člověk nechá.

Žvanění ten čas akorát prodlužuje.

Ano, Halka Anuščino mlčení chápe. Tím spíš teď nenachází jediný pádný důvod, který mohl Anušku přivést do jejího nového domova v Ráji. Na Holbakovic statku byla Anuška jedinkrát,

Díl první: HALKA

před dvěma týdny, na veselce. Seděla po většinu času u stolu, zasmušilá jako obvykle, a tancovat byla snad jenom jednou, s Kazimem, který chtěl vzít do kola všechny přítomné ženy. „Musím,“ smál se u toho, „protože od zítřka už budu mít dovoleno tancovat jenom s jedinou!“

Halka se vrátí z krátké svatební vzpomínky na práh svého nového domova. „Pojď dál,“ pokyne dovnitř.

Anuška zůstane stát a kouše si ret. „Já bych raději... zůstala venku. S tebou. Sama.“

Halka překvapeně zvedne obočí, ale na nic se neptá. „Dobře. Tak pojďme třeba do sadu, tam nikdo není.“

Anuška namísto díky téměř neznatelně přikývne a mlčky vykročí přes dvůr. Jde s hlavou skloněnou, šouravě. Teprve pod korunami jabloní a hrušní upře oči k Halce: „Stydím se, ale přišla jsem si říct o pomoc.“

„S čím?“ zkrabatí Halka čelo.

„Se vším.“

„Počkej,“ zatřese Halka nechápavě hlavou. „Jak se vším? S čím vším?“

„Prostě se vším!“ rozhodí Anuška rukama a hlas se jí třese rozčilením. „Všechno se u nás doma rozbilo. Už vážně nevím, co mám dělat!“

Halčina dlaň spočine chlácholivě na Anuščině rameni. „Takhle tomu nerozumím. Musíš mi říct něco víc. Co se rozbilo?“

„Všechno,“ zopakuje Anuška a v očích se jí objeví slzy.

„Jde o Tomaszka? Dozvěděla ses něco nového?“ zkouší Halka nejpravděpodobnější téma.

„Kdeže. Nevím nic. Protože ani pořádně nevím, koho se zeptat.“

„Počkej... Přece musí být nějaký úřad, kde...“

„S tím Henryk nesouhlasí. Stokrát jsme se kvůli tomu pohádali.“

„Proč s tím nesouhlasí?“

„Podle něho je to zbytečné. Nevěří, že by Tomaszka mohl někdo najít. Prý jsou takových dětí desetitisíce, možná ještě víc.“

Říká, že se hledáním budeme akorát zbytečně drásat, protože šance na úspěch je mizivá.“

„Ale pořád je aspoň nějaká. Měli byste to zkusit.“

„To mu říkám pořád dokola. Jenomže on zase pořád dokola tvrdí, že pokud Tomaszka odvezli do Německa, je už z něho nějaký Franz nebo Karl a že na nás zapomněl. A...“ zadrhne se.

„Co?“

„A taky prý mu kdosi pověděl, že ty ukradené děti procházely ještě další rasovou selekcí a...“

„A?“

Anuška se začne třást. Neschopna slova stojí mezi jabloněmi, jakoby zkamenělá, a nepřítomně hledí kamsi dozadu, za plot, bůhvíkam.

„Anuško. Co Henrykovi ten kdosi řekl?“ naléhá Halka a ani jí se už nedaří zachovat v hlase klid a útěšný tón.

Anuška pozvolna vrátí pohled směrem k ní; trvá to nepřirozeně dlouho. V očích má temnou prázdnotu, když dutě proneše: „No co se asi dělalo při selekcích?“

„Ale vždyť...“ vysouká ze staženého hrdla Halka, „vždyť Tomaszek má blondaté vlásy a modré oči. Přesně podle těch... jejich předpisů.“

„Předpisů...“ ušklíbne se Anuška a pak najednou začne křičet: „Co my dvě víme o německých předpisech? No pověz!“ vystrčí bradu směrem k Halce. „Co my víme? Nic!“

Ten náhlý výlev přiměje Halku k bezděčnému úkroku dozadu. Vůbec neví, co by měla říct: ne, samozřejmě že se nevyzná v říšských rasových zákonech. Především si ale neví rady s rozčilenou a křičící Anuškou; takovou ji nezná. V rozpacích začne z jabloňového kmene odloupávat kousky kůry, jako by pod nimi doufala najít odpověď.

Dusné ticho přeruší až po notné chvíli Anuška: „Promiň. Přišla jsem si za tebou pro pomoc a teď tady na tebe křičím. Ale aspoň vidíš, jak na tom jsem.“

„Není třeba se omlouvat. Akorát nevím, co ti na to říct.“

Díl první: HALKA

„Jasně že nevíš. Jak bys mohla? Nikdo nic neví.“ Odmlčí se a pokračuje: „A to jen proto, že se Henryk ani nechce nic dozvědět. Prý to musíme přijmout, jak to je. Říká, že spousta lidí přišla o své blízké a taky se s tím musejí smířit. Jenomže já se přece nemůžu smířit s tím, že mi někdo ukradl syna! Že o něm nic nevím! Dokonce ani to, jestli je vůbec naživu!“

„Zkus s Henrykem znovu promluvit. Nebo o to popros Bogdana. Ať s ním dá řeč jako chlap s chlapem.“

Anuška nasupeně vzhledne. „To nepůjde. Ani jeden z nich teď není doma.“

„Cože?“ vyhekne Halka užasle.

„Slyšíš dobře. Henryk před dvěma dny odjel k mamě do Životic. Prý si uvědomil, že jí musí pomoci, když teď zůstala na všechno sama.“

„A jak dlouho tam chce zůstat?“

„Taky jsem se ptala. Řekl, že tak dlouho, jak bude potřeba,“ odfrkne Anuška. „Jenomže to je podle mě jenom výmluva. Prostě utekl. Utekl, aby už se mnou nemusel mluvit o... o té věci. Mohl se v Životicích domluvit s někým ze sousedů, pomohli by rádi. Ale on ne. On si z toho prostě zrobil záminku, aby mohl zdrhnout!“ Anuška už podruhé během krátké chvíle křičí. „A přitom dobře ví, že doma taky chybí chlapské ruce, protože Bogdan se furt kajsí smyká po schůzích nebo bůhví kde. Je to s ním stejné jako před válkou, to byl taky pořád v luftě a na robotu ani nesáhl.“

„Po jakých schůzích proboha?“

„Nedomyslíš si to sama?“ ucedí Anuška jízlivě a s přehnanou pompézností dodá: „Naplnuje odkaz svého otce v boji za polskou věc. Nedá si říct, nedá si pokoj! Paličák jeden. Jako by nevěděl, že jsem tam zůstala na všechno sama. Mama jenom sedí a hledí před sebe. Když předevčírem Henryk práskl dveřmi, požádala mě, abych jí přenesla židli do zahrady na místo, kde sedával tata, než nás deportovali do lágru. Teď tam sedí ona a na mě z toho jde hrůza. Mám pocit, jako by se vrátil čas. Akorát... akorát tenkrát jsem měla Tomaszka a Henryka. Teď nemám nikoho. Zato

všecku robotu na hrbu. Copak se to dá vydržet? Copak můžu zvládnout celou hospodárku sama?“

„No... to nemůžeš. Ale udělala jsi dobře, žes přišla. Jestli chceš, můžu v neděli přijít a trochu ti pomoci.“

Anuška se na Halku podívá a v jejích očích se poprvé toho dne mihne naděje. A pokud ne naděje, pak úleva jistě.

Nebo tak něco.

Zvláštní pocit.

V téhle kuchyni už chtěl být navždy jenom host. Přicházet sem ze svého nového života, pyšný, jak dobře si ho uměl uspořádat navzdory tatovu přesvědčení, že jeho jediný syn je tak trochu *niepodarek*, který mu nesplnil žádný z rodičovských snů.

Tata toužil po synovi, který by se mu podobal: rázný, rame-natý sedlák, co se umí halasně ozvat, když se mu cosi nelíbí. Bojovat, když je za co.

Dostal syna, který ráznosti nepobral ani zbla.

Který sice tělesnou sílu během dospívání nabrat dokázal, ale práce s půdou za věčného otcovského peskování mu nevoněla, a tak zběhl k zedničině. Taková ostuda!

A bojovná nátura? O té už vůbec nemohla být řeč.

„Co z toho synka bude?“ ptával se zlostně pan Zaleski své ženy, která jen mlčky krčila rameny, protože se neodvážila vyslovit to, co si myslela: Slušný člověk. To ti nestačí?

Ne, to otci nestačilo.

On chtěl *buntownika*.

A měl *bulika*.

Nesmířil se s tím. Nikdy se nevzdal naděje, že z Henryka jednoho dne bude přece jenom pořádný chlap. Proto ho začal brát do Stonavy, na schůze polského vlasteneckého spolku. Doufal, že ho tamní prostředí podnítí, promění, probudí. Doufal, že se z jeho syna Henryka stane hrdina, jakým byl Bogdan, syn Tomka Žebroka.

No a Henryk si namísto toho vzal Žebrokovu dceru.

Prostě nevybočil z obyčejného žití.

Jenom jednou jedinkrát dokázal Henryk ve svém otci vzbudit pychu: za vzrušených časů osmatřicátého roku, když třískl pěstí do stolu a nechal na seznam čechofilů určených k odsunu zapsat souseda, který v hospodě neuctivě promluvil o zavražděných wadowických vojácích.

Otec byl v té chvíli možná na Henryka nakrátko pyšný, ovšem Henryk sám onoho unáhleného výkřiku tisíckrát trpce litoval: nejprve když sledoval vyhošťování rodiny udaného muže, později na nucených pracích při výstavbě koncentráku v Osvětimi. Nejhuř mu ale bylo, když ho ještě o něco později i s celou rodinou německý přesídlovací úřad vyhnal z domu a uvěznil v polenlágru. A tam jim ukradli Tomaszka.

Když se po návratu domů dozvěděl, že tatu zastřelili gestapáci, byla to poslední kapka. Upadl do jakési podivné strnulosti, otupělosti. Nechtěl nic než klid. Aspoň chvílku absolutní, svatý klid. Vybudoval si kolem sebe bariéru, která k jeho mysli nepropouštěla nic zlého. Nic *dalšího* zlého.

Potřeboval čas, aby mohl všechno *dosavadní* zlé vstřebat, zpracovat, přijmout.

Samozřejmě si od samého začátku uvědomoval, že mama zůstala v životické chalupě úplně sama. Viděl ji, jak tam sedí shrbená a zdrcená. V prvním okamžiku jí chtěl pomoci, aspoň trochu jí to ulehčit, být tam pro ni. Napadlo ho dokonce několik možností, jak by to mohl udělat. Jenomže nakonec neudělal nic. Nenašel na to v sobě sílu. Cítil, že nejprve musí udělat pořádek v sobě samém, teprve pak že může pomáhat druhým.

Zůstal tedy s Anuškou ve Stonavě a doufal, že až nejhorší přebolí, začnou se věci pomaličku vracet tam, kde byly dřív. Tedy... v tom, kde je to jenom trochu možné.

Věřil, že když nechají utrženou ránu zahojit bez dalšího rozdírání, jednou se z ní stane jizva, která sice zůstane věčnou připomínkou té strašné ztráty, ale její uzavřenost jim umožní jít dál. Pak se snad budou konečně schopni nadechnout a začít

znovu, třeba počít další dítě, zkrátka žít. Anuška ale o žádných tlustých čarách nechtěla ani slyšet. Neustále se k tomu vracela, jitřila, naléhala.

Rozum i schopnost pokorného přijetí věci jako kdyby úplně ztratila.

To její věčně: „Musíme najít Tomaszka, musíme najít Tomaszka!“

Hlava už mu z toho chtěla prasknout!

Předložil jí všechny argumenty, proč by bylo lepší nepátrat. A ona se na něj pokaždé vyčítavě podívala, jako kdyby ho chtěla obvinít, že mu na Tomaszkovi nezáleží. V takových chvílích pokaždé jen bezmocně zatnul ruce v pěst a rty držel pevně semknuté, aby z nich nevyšlo žádné z těch zlých slov, kterých měl plná ústa i duši.

Dokázal mlčet, ano. Ale tyto bezhlesné rozepře způsobily, že mezi nimi narůstal chlad. Odstup. Vposledku se už na sebe ani nedívali, když se v chalupě nebo při práci míjeli. Oba stahovali oči stranou, ramena vytáčeli, aby zabránili náhodnému letmému dotyku. Pomílovali se od návratu jenom jednou.

Tak rád by jí řekl, že ho tento stav mrzačí. Že během uplynulého roku přišel o syna a o tatu, takže nechce mít od rána do večera na očích, jak přichází taky o ženu, která utíká z reality do naivních představ o hledání a nalézání jehly v kupce sena. Nebo spíše zrnka písku na dně mořském.

Bránil se tomu sice, ale stále častěji se přistihoval při pomýšlení, jak moc mu tím Anuška leze na nervy.

Nech už toho, proboha! chtěl na ni zařvat, zatřást s ní, aby se vzpamatovala.

Neřekl ale nic.

Ale přestože nic neřekl, ona tam vždycky jenom stála a vyčítavě na něho hleděla slzavýma očima.

A on se dusil bezmocí, protože neviděl cestu ven.

Až teď.

Vymluvil se na mamu, vlastně trochu zneužil její situace, aby mohl zmizet z domu, kde už na něj začínaly stěny padat. Kdo

by mu mohl vyčítat, že půjde v tomto ročním období pomáhat svojí ovdovělé matce?

A tak teď desátým dnem večerí v kuchyni, ve které už chtěl být navždy jenom host. Přicházet sem ze svého nového života, pyšný, jak si ho uměl dobře uspořádat.

Ani ve snu by ho nenapadlo, že se mu ten jeho nový život rozsype natolik, že z něj bude potřebovat utéct. Ne nastálo, samozřejmě. Jenom dokud nenabere druhý dech. Dokud se nebude muset bát, že se mu Anuška tím svým uzatým naříkáním zoškliví do té míry, aby ji přestal mít rád.

Čekal, že mamu svým příchodem potěší, ale namísto toho se u ní dostavila jakási zaražená obezřetnost a nejistota. „Opravdu se na tebe nebudou doma zlobit?“ ptá se ho několikrát denně a Henryk začíná mít pocit, že se ocitl v pasti.

Zůstalo na světě nějaké místo, kde by na něj nedotíraly ženské otázky, na které nezná odpověď?

„Ne,“ ucedí, aby měl aspoň na chvílku ode všeho klid.

„Je mi to vůči nim takové hloupé, víš? Přece jenom je ve Stonavě mnohem více práce než tady a jedny ruce jim určitě budou chybět,“ drží si Emilia Zaleská dál pochybovačnou notu.

„Zvládnou to, mamušo.“

„Ale Fanka je přece hodně nemocná, ta toho moc neudělá.“

„Říkám, že to zvládnou,“ drtí Henryk už slyšitelně mezi zuby.

„No když to říkáš, budu ti věřit,“ hlesne Emilia. „Bogdan je silný chlap. Ten určitě umí vzít za robotu.“

„Když chce, tak umí,“ ucedí Henryk a prudce se zvedne od stolu. „Zajdu ještě nabrousit kosu na zítřek,“ prohlásí a jde do šopy vedle chlíva, kde před deseti měsíci gestapáci zastřelili jeho otce. Robotu pomáhá od zlosti, o tom se mnohokrát přesvědčil.

Když v předsíni mívá zažloutlý obrázek mrtvých wadowických vojáků, na chvíli se zarazí a pak ho strhne ze zdi.

Uleví se mu jen pramálo. Snad při broušení kosy vypustí vzteku víc.

Čpavé vlhko štípe v nose.

Halka se silou vůle přinutí znovu stisknout kravský struk a jen podrážděně sykne, když z něj vyjde uboze slabý čůrek mléka. S takovou budu dojit do oběda, pomyslí si, ale protože ví, že do oběda jednu krávu dojit nemůže, znovu přemůže bolest v křečemi ztuhlých kloubech a zmáčkne znovu.

„To se poddá,“ řekla jí včera večer Kazikova mama, když viděla, jak si snacha mne rozbolavělé ruce. Už aby to bylo, pomyslela si Halka, ale navenek nasadila mírný zdvořilý úsměv. Tchyň ji poplácala po rameni a šla si po svém.

Třeba se s dojením kdysi taky takhle mořila, napadlo Halku s pohledem upřeným do statných zad paní Holbakové. A třeba se jí taky ve štiplavém oděru chlěvské mrvy rozpustily dřívější sny.

Bože!

Pryč od takových myšlenek, než se drápkem zachytí.

Pak už by se jich nezbavila. Silou vši vůle si zakazuje vzpomínat na staré zlaté časy ve fryštátském obchodě, kdy si mezi prodáváním jádrového mýdla a pastiček na myši sprádala naivní naděje. Kdy s rozechvělostí čekala na Kazikovo políbení či něžné pohlázení během krátkých, vesměs kradených chviliek. Kdy si život na statku představovala jako nekonečnou procházku rozkvetlým sadem, která vytěsni všechno zlé.

Kdy neměla nejmenší tušení, jaké to bude doopravdy.

Ťukala by si na čelo, kdyby jí tehdy někdo řekl, že se coby novopečená paní Holbaková bude probouzet s povzdechem a neochotou vkročit do nového dne. Ale přesto se to děje: vstává s letním kuropěním, ale nedokáže se radovat z ranní rosy nebo zpěvu právě probuzených ptáků. Bezmyšlenkovitě rozdělává oheň v kamnech a dává vařit vodu na kafe. Než se vydá po další práci. Den co den, ráno co ráno.

Zahání myšlenku na to, že takhle už to bude napořád.

Dokud ji s Kazikem smrt nerozdělí, jak slíbila před oltářem.

Jakmile dospěje do bodu, kdy ji vlastní škarohlídství poplaší, přikryje si oči dlaní a skloní hlavu, jako by ji to dětinské gesto mohlo ochránit. Pak se zhluboka nadechne a snaží se usebrat.

Nesmíš si to dělat ještě těžší, domlouvá sama sobě v duchu. Nesmíš si namluvit, že jsi prohrála.

Vždyť je to právě naopak!

Kdyby si tě Kazik narychlo nevzal, děvucho pitomá, zůstala bys dřepět v koloniálním domku rodičů. A co když máš v břiše dítě? Volodovo dítě? No? Co bys dělala? Tata s mamou by tě nevyhnali, na to jsou příliš dobří, ale ta hanba! Kolik by si toho mama musela vyslechnout, kolik pichlavých pohledů by musela snést! Vždyť má slabé srdce, mohlo by ji to do hrobu přivést! A jak bys pak s takovou vinou žila? No? Dokázala bys to vůbec, když se už teď hrbíš pod tíhou toho, co máš naloženo?

Měla bys být vděčná, že to všechno takhle dopadlo, plísni se Halka v duchu dál. Roboty je na statku samozřejmě až nad hlavu, ale s tím bylo třeba počítat. Nikdo na tebe nezahlíží, že ti ještě všechno nejde pěkně od ruky. Nikdo se neušklíbá, když si při práci s motykou na chvilku rovnáš bolavá záda.

Halka to všechno ví, umí si v mysli předestřít dlouhou řadu rozumných důvodů, proč si nestěžovat, a přesto se stále točí ve změti nedobrych myšlenek, po jejichž příčině se bojí pátrat.

Anebo příčinu možná tuší, ale leká se jí natolik, že si ji nechce připustit. Není lehké přiznat, že všem těm dobrým lidem, kteří ji přijali, sprostě lže.

Tak je to: vystavěla celý svůj nový život na lži.

Jak byla tehdy v květnu pyšná, když si myslela, že to dokáže unést!

A teď za svou tehdejší pýchu platí: za nocí pohledem doširoka otevřených očí, když leží pod Kazikem a úpěnlivě si přeje, aby už bylo po všem. Ve dne lopotou bez konce, která je pro ni o to těžší, že ji vykonává bez trochy radosti.

A ve dne v noci sžíravým vědomím, že pokud nosí dítě, nebude vědět, s kým ho má.

Kdykoli jí to pomyšlení vytane, bolestivě ji bodne kdesi uvnitř, jako by jí v útrobách zakvedlalo žhavou kudlou, a útěcha proti tomu není žádná. Nepomáhá vědomí, že v podobné situaci se ocitla spousta jiných žen, které stejně jako ona podlehly

některému z Volodů. Žádná z nich na tom ale není jako ona. Žádná z nich si na sebe neupletla takovýto tlustý bič návazné viny.

Chtělo by se jí z toho brečet, jenomže i o slzy jako by přišla.

A tak prochází dny s pohledem sklopeným k zemi, mluví velmi málo a vlastně vítá, že v domě Kazikových rodičů si na řeči nikdo moc nepotrpí. Hovory se zde vedou velmi účelně, o robotě, o jídle, o počasí. Kdeže by se někdo nimral v pocitech, na to není čas. Obzvláště teď, když končí senoseč a schyluje se ke žním.

Práce je dobrý lék na zahánání myšlenek.

Proto svým způsobem Halka vlastně vítá, že kromě roboty na rájském statku teď bude ještě vypomáhat ve Stonavě. Raději se udřít než ustýskat. S Anuškou se necítí tak stísněně: té nic nenalhala, té pouze cosi zamlčela. Jejich vztah není Volodou nijak ovlivněn: byl by stejný, i kdyby se *tamto* v květnu pod karvinnskými borovicemi nestalo.

A jakkoli je v domě Žebrokových rozpoloženi taky poněkud pochmurné, na Halku tolik nedoléhá. Tam není tolik obtížena vinou; tam se vlastně těší, i když vykonává podobně těžkou práci jako doma.

Doma.

Dobrý Bože, co je to vlastně doma? Může domovem nazývat chalupu, ve které se nedokáže podívat lidem do očí?

Znovu si zakryje tvář dlaní, zhluboka se nadechne a pak velmi pomalu vypouští vzduch z plic. Vzápětí ji ze strnulosti vytrhne hlas paní Holbakové: „Co je? Hlava tě rozbolela?“

Halka zamítavě mávne volnou rukou, ale je to příliš titěrné gesto, pro oči paní Holbakové zjevně nepostřehnutelné, protože ta vzápětí rozvede svou myšlenku: „Možná to máš z toho smradu, jak ještě nejsi zvyklá. Zítřka raději nejdřív vykydej, teprve pak začni dojit. Tež to tak robím.“

Halka pro změnu přikývne na souhlas, tentokrát už výrazněji, aby si paní Holbaková všimla, a dál vyprazdňuje kravské vemeno.

„Tuž moc tam teho eště nemáš,“ nahlédne paní Holbaková do plechové konve.

Halka zahanbeně sklopí hlavu.

„Vstaň a běž kydat, dodojím to za tebe,“ plácne ji tchyně párkrát do ramene, pak usedne na dřevěné štokrle a fortelně vycedí ze struku mnohem silnější proud mléka než před chvílí Halka.

Ta se jen smutně pousměje nad tím rozdílem a jde si vzít vidle, které stojí v rohu opřené o zeď.

Když nabere první hromádku, přepadne ji náhlá nevolnost a ke kravským výkalům na podestýlce přidá obsah svého žaludku.

Paní Holbaková vyhlédne zpoza kravského hřbetu.

Neřekne nic, jen trochu pozvedne obočí.

„Nepotřebujete nic, tetičko?“ ptá se Halka.

Fanka na ni upře prázdný pohled.

Sedí na staré kuchyňské židli, kterou si každé ráno nechává vynést do sadu, kde kdysi sedával Tomek. Zdá se to být celé věky. Člověku se ani nechce věřit, že od chvíle, kdy na shromaždišti bezmocně hleděla do jeho vzdalujících se zad, uplynuly pouhé tři roky. Že se do nich dokázalo vměstnat tolik událostí.

Život Fance připadá jako věž z dřevěných kostek, se kterými si kdysi hrával Tomaszek. Pracně z nich cosi vybudoval a pak jedním máchnutím stavbu rozmetal. Jenomže on se z toho radoval, syneček zlatý. Zato ona si nemůže vzpomenout, kdy se naposledy něčím potěšila.

Snad když jim v polenlágru ruští vojáci řekli, že válka skončila? Měla tehdy radost? Neví, nedokáže si ten okamžik vyvolat ze vzpomínek.

No ale asi ano, kdo by se neradoval z míru? Z jistoty, že už nebude stát nahý ve frontě na odvšivení nebo hodiny na apelplacu?

Anebo jí to tehdy bylo jedno, protože všechno dobré přehlušilo zoufalství ze ztráty Tomaszka? Dobrovolně se v lágru zdrželi celý týden, protože Anuška hledala dokumenty, které by jí mohly napovědět, kam jejího synka odvěkli.

Zvláštní. Tyto okamžiky má Fanka v paměti zaryty mnohem ostřeji: zřetelně si vybavuje vlastní netrpělivost, neochotu

zůstat, neprojevený vztek na Anuščinu bláhovou umanutost. Nikdo jí ten pátrací úmysl nedokázal vymluvit, ona prostě musela prošmejdit celou komandanturu i přilehlé budovy, než pochopila marnost svého počínání, tedy že v kietrzském lágru žádné dokumenty nastiňující další Tomaszkův osud nenajde.

Škoda, že se s tím smířila jenom pro tu chvíli, a ne napořád.

Škoda, že do svých úvah nedokázala započítat vymknutost doby.

Třeba by jí k přijetí toho, jak to na světě chodí, pomohlo vědomí, že ona sama vděčí za svůj život dávno učiněnému rozhodnutí své rodné matky, která se jí v rozběsněném Lvově dokázala vzdát. Nebýt Žaniny obdivuhodné odvahy, s níž novorozenou dcerku svěřila utíkající Fance, možná by Anuška dávno nebyla na světě. Žana přinesla největší oběť, jakou lze po ženě požadovat; učinila to však pro dobro svého dítěte.

Jenomže tohle Anuška neví; pro ni je matkou Fanka.

A Fanku její nynější uvzatost popuzuje. Někdy přece člověk musí udělat, co se vzpírá rozumu, vychování, všemu! Tak si to válka po člověku žádá: přijmout s pokorou zlé, nadechnout se a jít dál. Už kvůli těm, kteří zůstali. Kteří *chtějí* jít dál, navázat na někdejší dobré.

Ale ona ne. Nedá si pokoj, nedá si říct, furt si mele svoje. I měkkosrdcatý Henryk, který by ji donedávna na rukou nosil, už s ní ztratil trpělivost a utekl za mamou. Fanka se mu nediví, vlastně jeho rozhodnutí trochu obdivuje. I ona chtěla z tohoto domku mnohokrát utéct. Jenže byla zbabělá; zůstávala. Namís-to odhodlání sbírala výmluvy.

Mladí si možná myslí, že ona o jejich rozkolu nic neví, když jen tak sedí a mlčí. Ale to se pletou. Fanka vnímá, vnímá velmi ostře. Než Henryk odešel do Životíc, bodalo ji do uší to dusné ticho v domě. Zpod přimhouřených víček zkormouceně pozorovala, jak se ti dva v protikladu s dřívějším vyhýbají vzájemným pohledům, dotekům, úsměvům.

Tohle pro ni bylo snad ještě horší než samotný fakt, že jim Němci ukradli Tomaszka – tohle totiž bralo naději na jakékoli nové dobré přístí.

Jestli existovala nějaká šance na vnučkovo nalezení, zahynula společně s Julkou pod sutinami ostravského činžáku. Jediná Julka byla dost rázná a světaznalá na to, aby dokázala cosi udělat. Ale co oni? Koho bude zajímat nějaká nešťastná vesničanka, když podobný osud potkal desetitisíce matek? Kdo se bude zabývat jedním dítětem, navíc se spornou státní příslušností? Koho to bude zajímat, když je nynější svět přeplněn těmi, kteří své skutečné jméno, původ i bydliště znají a chtějí se vrátit domů?

V novinách se o tom psalo: repatriace tomu říkají. Miliony lidí, které válka vyštvala kus od domova, se snaží dostat zpátky ke svým. Jsou jich plné špitály, ubytovny, úřady, nádraží, vyvařovny. Vyplňují lejstra, doufají, čekají. A přestože nechtějí nic jiného než dostat se domů a jsou plni odhodlání, stejně se to mnohým stále nedaří.

Když se na to člověk podívá z tohoto úhlu, pak prostě musí vidět, že vytáhnout z této zběsilé mašinérie jednoho šestiletého kluka je daleko za hranicí možného. Pošetilá touha odsouzená k nezdaru, ze kterého vyroste jenom další zklamání a bolest.

A bolesti už bylo dost, netřeba přidávat další.

Ona, Fanka, v tom má jasno od samého začátku.

Henryk už to taky pochopil.

No a Bogdan... ten se tím vůbec nezabývá. Stará se jenom o svoje. Jako vždycky.

Fanka má pocit, že se její syn přenesl zpátky do časů, kdy jejich domem dlouho do noci zaznívala zvonkohra hymny z nástěnných hodin, doprovázená zpěvem mužů, kteří usilovali o vytvoření velkého Polska a vrácení československé části Těšínska do lůna piastovské země. „*Jeszcze Polska nie zginęła, kiedy my żyjemy!*“, taková byla ukolébavka jejich tehdejších nocí. Ve stáji nacházela granáty, v kuchyni stávala puška. Tedy když byl Bogdan výjimečně doma. To pak s ostatními chlapy sprádali velké plány nebo sestavovali seznamy rodin, které mají být odsunuty.

Slyšela všechno, nemohla neslyšet. Naplněná zpola odporem, zpola strachem, sedávala za zdí ložnice, kam k ní doléhaly jejich hlasité výkřiky.

A nakonec je to samotné doběhlo, sami skončili v lágru. Jenomže Bogdan se z té lekce nepoučil, znovu si ji zpracoval po svém, mezek tvrdohlavý. Znovu se *kajsi smyka*, znovu kašle na hospodárku, znovu nechal všechno na ostatních, i když ví, že v domě ubyly dva páry rukou. Na matčiny vyčítavé pohledy reaguje úšklebkem, který neslovně říká: *hloupá ženská, ta nedokáže dohlédnout dál než na práh svojí kuchyně. Není jí dáno porozumět vyšším cílům.*

Zrovna on je poslední, kdo by mohl apelovat na zdravý rozum! Za celý život se pochlapil jen jedinkrát: když ve čtyřicátém gestapo odvezlo Henryka do Osvětimi. Nakrátko tehdy zmoudřel, na poli začal pomáhat. Ale teď už zase jako by rozum ztratil. A Fanka má na něj vztek. Občas se přichytí při myšlence, že ho nenávidí stejně, jako nenáviděla jeho otce, a pak se té myšlenky zhrozí. To přece nejde, aby matka nenáviděla vlastní děcko! Nebo jo?

Všecko je teď jaksi zamotanější. Už se nemá k čemu upnout jako dřív; všechna světla pozhasínala. Zbyla jí jenom ta židle v sadu, ze které celé dny pozoruje, jak vítr rozpochybovává listy jabloní a nabízí je slunci ke hře na světlo a stín. Na co asi tenkrát myslel Tomek, když seděl na stejném místě? Připadal si taky tak ztracený a bezmocný?

Nepřál si, aby za ním kdokoli chodil. Chtěl být sám.

Fanka by si naopak přála, aby za ní někdo přišel, i když vlastně neví, o čem by s ním mohla zapříst řeč. A vlastně by ani nepotřebovala o ničem mluvit. Stačila by trocha lidské blízkosti, tepla. Kratinké zdání, že se ještě všechno nezkazilo. Jenomže kdo by to zdání mohl vyvolat? Anuška, která jako by byla trvale duchem nepřítomná a ze které na člověka padá spíše melanholie než radost?

Malinká naděje Fance problikává u Halky, která sem vposledku začala chodit vypomáhat. Zlatá děvucha, díky Bohu za ni, bez ní by hospodárka šla *zu grunt*. Byla odjakživa nemluvná a taky z ní jde jakási tesknost či co, ale pár vlídných slov umí prohodit, dovede položit útěšnou dlaň na rameno. To stačí. Z toho se dá načerpat síla na zbytek dne.

Vlastně byla Fanka ráda, když dnes před polednem viděla Halku přicházet od chalupy. Během těch několika chvil přemítala, co by od ní chtěla slyšet. Třeba cosi o Kazikovi? O tom, jak je v manželství šťastná? Nebo o čemkoli jiném, z čeho vystoupí aspoň troška radosti?

Natolik se k té naději na povzbudivá slova upnula, že ji zaplaví vlna zklamání, když z Halčiných úst zazní nanicovatá, prakticky laděná otázka: „Nepotřebujete něco, tetičko?“

Fanka si nad tou zmařenou nadějí povzdechne a mlčí; rozladěnost v ní vzlíná.

„Tak co, tetičko, opravdu nic nepotřebujete?“ ptá se Halka znovu, aby vyplnila nepříjemně prázdnou chvíli.

„Umřít, děvuško,“ zazní dutě odpověď. „Umřít potřebuju.“

Ostré slunce stojí kolmo nad hlavou; kdyby za války z kostela nezrekvírovali zvony, právě by doznívalo polední zvonění. Krajina žhne, půda je vysušená do světlé hnědi. I ptáci jako by byli vedrem umořeni: je ticho.

Ony jsou taky zticha. Uondaně sedí a zády se opírají o kmen stromu, který poskytuje jediný stín na dohled od pole. Na řídké trávě mezi nimi leží kostkovaná utěrka s krajíci chleba a rozčtvrcenými kedlubnami. Taky pár hubených mrkví, které ráno vytáhla Anuška ze záhonu.

„Ještě měla zůstat v zemi,“ prohlíží si jednu z nich a odtrhává nať. „Ale prostě jsem na ni dostala chuť.“

„Však jich tam ještě zbylo dost, ne?“ pokrčí rameny Halka.

„No... dost...“ namítá Anuška. „Ničeho nemáme dost. Když jsme se vrátili z lágru, bylo osázeno jenom několik záhonů.“

„Ti... ti lidi, co v domě bydleli místo vás... Asi všeho nechali, když začalo být jasné, že válka skončí dřív, než oni stačí sklídit. Co?“

„Přesně tak,“ příkyvuje Anuška. „Podle toho, co po nich zůstalo v záhonech, to vypadá, že se drželi naděje někdy do konce března, možná začátku dubna. Pak už se na všechno vykašlali.“

„Na všechno ne,“ ušklibne se Halka. „Při odchodu vám vyrabovali chalupu.“

„To jo,“ kývne Anuška. „Na tom si dali hodně záležet.“

Hovor jim hladce plyne; obě je to překvapuje. Nikdy spolu neprohodily více než pár letmých, vesměs bezobsažných vět. Vidaly se jen při rodinných sešlostech, a těch bylo málo. Až příliš často vyvstal důvod, proč se nesejít. A když už byla někdy rodina pohromadě, ostatní svou halasností Anušku s Halkou snadno upozadili.

Tiché vody.

Přehlížené, opomíjené.

A nyní okolnostmi svedené ke společné robotě, kterou jedna z nich vykonává celý život a druhá pár týdnů.

Halce je při práci ve Stonavě lehčeji než v novém domově, před Anuškou se tolik nestydí za svou neznalost a neumětelství. Nemusí sbírat odvalu k otázce, když si s něčím neví rady. A protože toho neví spoustu, hovor je doposud nikam dál než k vykonávané práci nepustil.

„Až se najíme, zkusíme každá vzít samostatnou brázdu,“ navrhuje Anuška. „S mamou jsme to tak dříve dělávaly,“ vybaví si s mírným úsměvem.

„To je vždycky dobře, když si lidi i při robotě rozumí,“ pronese Halka mnohoznačně.

Anuška však jako by nepostřehla nadhozený náznak a dál se noří do vzpomínek: „Akorát jednou jsem jí nestačila. Když jsem byla po zápalu plic a neměla jsem sílu.“

„To se ale na tebe přece nemohla zlobit?“

„Ne, kdeže. Na mě se mama nikdy nezlobila,“ usměje se Anuška. „Všechn svůj vztek spotřebovala na jiné.“

„Na Bogdana?“

„Taky. I na tatu.“

„Na tatu?“ vyjeví se Halka.

„Jo,“ zvedne Anuška významně obočí a pak ještě dodá: „Právem.“

Halka si s tím výrokem neví rady. Nedovede si představit, že by se její mama vztekala na tatu. Jistě, občas se na něj nazlobila,

třeba když strýci Tomkovi vybil zub a pak kvůli tomu měl úřední popotahování a musel zaplatit pokutu. Ale jinak se u nich doma nikdo na nikoho nezlobil. Donedávna. Teď tam trochu škorpení je, ale ne mezi rodiči. Spíše je tata naštvaný na Wojtka, že politikaří. Jinak rodina drží pokupě, jak to má být. Namísto nemocné mamy se teď o domek i hospodárku stará Ženka, která odešla od Szczepana. Nikdo pořádně neví proč. A Ženka nic neřekne.

Koneckonců... není v rodině jediná, kdo cosi tají, uvědomí si potisící Halka a potisící ji bodne v břicho.

Její náhlé mlčení přitáhne Anuščin pohled. „Co ses tak zarázila?“

„Nic, já jen...“ hledá Halka výmluvu, „jenom jsem se zamyslela, jaké to u vás muselo být, když měla teta Fanka se strýcem a s Bogdanem takové trápení.“

„Hrozné,“ ucedí Anuška a v hlase má najednou nebývalou ráznost. „Hrozné!“

Halka ji pohledem vybídne, aby pokračovala.

„To si nedoveš představit. Ten strach, ten kravál... Ten věčný kravál! Chalupa plná chlapů, co tě v rozjařenosti klidně plácnou po zadku, a tvůj tata tam sedí a neřekne ani slovo.“ Odmílčí se. „Viš, jak jsem se bála, že po mně bude chtít, abych si některého z těch řvounů vzala?“

Halka je na chvíli tou nečekanou upřímností překvapená. Pak ze sebe zaraženě vysouká: „Ale nakonec to dobře dopadlo, ne?“

„Jo,“ přisvědčí Anuška. „Akorát teď...“ Máchne bezmocně rukama.

„Henryk odešel pomáhat mamě, za to se na něho nemůžeš zlobit.“

„Když to bereš takhle, tak ne. Jenomže se bojím, že on ani tak neodešel k mamě, jako spíš ode mě.“

„To by neudělal. Má tě rád, to všichni víme.“

„Otázka je, jestli to ví on.“

„Co to říkáš?“ vykulí Halka oči.

„Už to není jako dřív,“ hlesne Anuška. „Co jsme se vrátili z lágru, není nic jako dřív,“ dodá a hlas se jí začíná lámat pláčem.

„Anuško... nikde nic není jako dřív.“

„Prosím tě,“ mávne Anuška odmítavě rukou. „Co ty mi budeš vykládat – vdala ses, jak jsi chtěla. Za koho jsi chtěla.“

Halka se zarazí. Hovor se rozběhl nečekaným směrem, jeho otevřenost i spád ji na jednu stranu znejistují, ale souběžně s tím jí v mysli vytane nápad, zprvu drobounký, téměř neuchopitelný, ale během několika okamžiků nabobtnaný do neodbytnosti. Co když jí je právě shůry naznačováno, aby se taky odvážila upřímnosti? Co když jí Pán naskytá šanci zbavit se aspoň části svého břemene?

Mohla by se Anušce svěřit?

Měla by se Anušce svěřit? Měla by jí říct, co se stalo pod karvinnskými borovicemi?

Lákavost toho zámyslu je tak silná, až se Halka zajímá.

Dosažitelnost úlevy ji rozechvěje, vžene červeň do tváře; dlaně zvlhnou potem.

Už se nadechuje, když jí do toho rozhodnutí vpadne další myšlenka: co když ji Anuška odsoudí?

Bylo by rozumné ohrozit rodící se přátelství? Rozštípnout nečekané souznění?

Halka hlasitě vydechne, stočí pohled k Anušce a co možná nejklidněji řekne: „Ano, vzít si Kazika byl můj sen.“

„Tak vidíš,“ položí jí Anuška dlaň na rameno. „Aspoň někdo je tady šťastný.“

„Taky budeš. Dej Henrykovi čas,“ navazuje Halka na naladěnou notu.

„Snad.“

Rozrušení zpřed několika chvil padá prudce k zemi. Najednou pod stromem zavládne strnulé ticho. Halku zaplaví lítost; vlastně je nesvá už jen z té změti emocí, na niž není u sebe zvyklá. A hlavně má na sebe vztek. Možná právě promarnila šanci, která se jí už nenaskytne. Možná toho bude trpce a napořád litovat, že se nesvěřila. Protože teď už odvalu zpřed pár chvil nenalézá. Už to neřekne.

Huso pitomá, plísni se v duchu a tiskne pevně víčka, aby zastavila slzy, které cítí přicházet. Nepoznává se; nenávidí se.

Aby rozčarování ze sebe samé aspoň trochu zmírnila, rozhodne se říct alespoň něco. I tahle věc jí leží na srdci; s touhle se svěřit dokáže. „Anuško...“ začne zdráhavě, „dneska mi tvoje maminka pověděla, že chce umřít. Možná by tam neměla sedávat celé dny tak sama, ať se jí hlavou nehoní divné myšlenky.“

„Sama si o to řekla.“

„Třeba čekala, že jí to někdo vymluví.“

Anuška neochotně rozhodí rukama: „Naší mamě se nic vymluvit nedá!“ odsekne. Pak se zvedne a ještě rázněji dodá: „Jdeme robit. Ať jsme tady s tím co nejdříve hotové.“

Hrůbky k bramborům už zase navršují mlčky.

Každá ve vlastní brázdě.

Slepičince, které před týdnem nasypala do oprýskaného vědra a zalila vodou, už stačily zkvasit. Teď je ještě promíchat a může jít pohnojit zeleninu. Ani to moc nesmrdí, zaraduje se Halka. Ne na dlouho: tentokrát je to rozpochybovaná svrchní pěna, co jí zvedne žaludek.

Stihne doběhnout za roh šopy a přidržet si cop, ale spodní lem sukně si stejně pozvrací.

Záchvat nevolnosti doznívá ještě u studny, kde si přepírá potřísněný oděv.

Už si nenamlouvá, že jí žaludek obracejí zkvašené kuřince. Nebo hnůj v chlévě.

Nedomnívá se už ani, že výkyvy nálad a ustavičné nucení k pláči jsou způsobeny pouze tím, jak se jí život zašmodrchal.

Vůbec nic už si nenamlouvá.

Je těhotná. Ví to. Prostě to ví.

V neděli při koupeli si přiložila dlaň na podbřišek a v té chvíli přestala pochybovat. Cítila ten titěrný život kdesi hluboko, uvnitř. Skrytý, přesto zřejmý. Rostoucí.

Děsivý.

Nikdy nepoznala takový strach z toho, co bude. Ani za války, když s Kazikem dlouhé hodiny utíkali lesem a báli se, že je někdo zastřelí. Protože tehdy na to nebyla sama. Teď je.

Tehdy by ji nenapadlo, že bude mít před Kazikem nějaké tajnosti. Teď je Kazik poslední člověk, kterému by se mohla svěřit.

Je to zvláštní, rozčilujícím způsobem absurdní, vzpírá se to přijetí. Vždyť právě díky Kazikovi si ve svém životě přestala připadat osamělá, nezajímavá, přehlížená. Páté dítě v havířské rodině, to si člověk moc pozornosti neužije. Ani od rodičů, ani od sourozenců.

Ne že by se snad Halka cítila v rodičovském domě upozadovaná, to vůbec ne. Mama pro ni vždycky měla vlídný pohled nebo mrkvíčku na chroupání. Akorát s tím povídáním to bylo doma všelijaké: většinu rodičovské pozornosti, trpělivosti a času spotřebovali během let starší sourozenci, i když každý trochu jiným způsobem. Nejstarší Leon svými milostnými eskapádami, pro které se pokaždé dostal do řečí a mama pak chodila na nákup k Otipkovi s hlavou sklopenou, než nejhorší vlna drbů odezněla. Poslední roky, co je s tou Beatou, sice Leon seká dobrotu, ale na zámku tak nějak zpanštěl; k rodině se občas chová, jako by byl něco víc. Nebo přinejmenším jako by věděl něco, co oni nevědí.

S Olgou si rodiče užívali jinou svízeli. Ta sice umí vzít za robotu, je fortelná i pečlivá, jenže tou svojí nabručenou paličatostí dovede člověku rázně srazit hřebínek, až se cítí takhle malinký. Vždycky musí být po jejím – jakmile se někdo chová trochu jinak, než ona považuje za správné, bez obalu mu to poví. Rady rozdává, i když se jí nikdo na nic neptá. Jeden s ní musí být pořád ve střehu.

A pak Ženka... ach Bože, Ženka! Jeden čas se doma všechno točilo jenom kolem ní! Rodinná hrdinka, co se obětovala a šla do české školy. S žádným ze svých dětí tata nesesával tak často na kuchyňském kanapí a nečetl si. Žádné další z Pospíšilovic dětí nešlo na studia. Jestliže kvůli Leonovi mama chodívala s hlavou

sklopenou studem, Ženkou se všude chlubila: holka je na gymnáziu, bude si brát živnostníka až z Ostravy, otevře si s ním obchod na Solce! No ale pak se musely zasnuby zrušit, protože Štěpána deportovali při záboru v osmatřicátém, a Ženka si namísto něj vzala toho opilce Szczepana, porodila Julinku a na čas zmizela z domu. Teprve na konci války se začala v rodičovském domě objevovat častěji, ale jenom proto, aby tam nechala Julinku přes noc. Nikdo neví, kam chodila – tvrdila, že zpátky k manželovi, jenomže to jí nevěřila ani Halka, ani nikdo další. A zeptat se, na to nikdo neměl odvalu.

Ano, zhruba v té době se u nich doma přestalo mluvit. Tedy ne že by se úplně mlčelo, ale najednou měl každý svoje tajemství, se kterým se druhým nesvěřoval. I Wojtek, o pouhé tři roky starší než Halka, byl najednou úplný tajněštkář. Dal se k partyzánům a mama celé noci sedávala v kuchyni a čekala, dokud se nevrátil domů. Co ta si kvůli němu musela vytrpět!

Není divu, že se jí tak přitížilo se srdcem. Všichni teď kolem ní chodí skoro po špičkách, aby se nezhoršila. Tím spíš, že jí docházejí léky, a ve špitále říkají, že pro ni rozhodně žádné mít nebudou.

Ani o tom se v rodičovském domě nemluví. Mama se sice snaží aspoň cosi doma porobit, ale často práci ani nedokončí a musí si jít lehnout.

„Ty jsi moje největší radost, Halinko,“ řekla na svatbě a Halce se chtělo brečet a křičet a všechno jí povědět, ale ani na chvíličku nepomyslela, že by to mohla udělat. Mamě se takové věci říkat nedají. Nepochopila by jediné slovo. Akorát by se pokřižovala, zase by zbledla jako křída a hleděla by do prázdna.

Těžko se svěřovat v rodině, kde spolu lidi nemluví.

Kde si každý jde svou cestou a po ostatních se nedívá.

I proto se Halka tolik těšila na svůj život s Kazikem. Dříve jim řeč vůbec nestála! Vyzvedl ji z fryštátského obchodu a doprovodil kus cesty domů a celou dobu si povídali, objímali se, ten čas byl pokaždé tak strašně krátký. Krásný. Zajíkala se tenkrát, když Kazikovy doteky došly na hranici toho, co lze před

svatbou považovat za správné, a odtrhávali se od sebe jen silou vůle a díky vědomí, že zanedlouho už budou moci všechno. Úplně všechno. V těch nadějeplných časech se jí už jenom z pouhé představy věcí nadcházejících točila hlava.

Manželské soužití bylo pro tehdejší Halku vyobrazením čistého štěstí.

Pro nynější Halku je pravým opakem.

Není to však Kazikova vina.

Kazik zůstal stejný. Tedy... ne tak docela. Občas na ni hledí, jak na ni nikdy nehledával: zkoumavě, s čelem zkrabaceným.

Halce nad ním srdce může ustrnout. Jak on k tomu přijde, že musí snášet její zachmuřenost a chlad? Co se mu asi honí hlavou, když si vzpomene na její dřívější dychtivost po každém doteku a porovná ji s netečností, které se mu v lůžku dostává teď? Cítí se podvedený? Zklamaný? Určitě. I jeho doteky ztrácejí na vášnivosti, nebo spíše na odvaze; jako kdyby je brzdila nejistota, jakýsi otazník v hlavě, co se to s jeho ženou stalo.

U stolu sedávají téměř mlčky; pokud někdo promluví, pak jen o počasí, práci, jídle. Přes den je to podobné. A čím méně slov si vymění, tím silněji případná další slova drhnou v hrdle. Spějí k mlčení.

V plné síle se to projevuje v tyto dny. Kdyby bylo všechno v pořádku, kdyby Halka neměla duši zaneřádnou tou svou lží, pevně by Kazika objala a do ucha mu šťastně zaseptala: „Budeme mít malé.“ A on, on by měl v tom nepokazeném světě ohromnou radost, takovou, co z ní člověk může v první chvíli prasknout, jak je jí plný, a určitě by...

Dost.

Nesmí se trýznit těmihle představami. Nepomáhají, naopak tíží. Ukazují v nahotě, jak zle na tom teď ve skutečnosti je: ani nedokáže svému muži říct, že má v břiše dítě.

Protože kdyby mu to řekla, nejspíš by se zase rozbrečela lítostí, že neví, čím dítě v tom břiše nosí. A Kazik není hloupý, poznal by, že cosi není v pořádku. Přidala by mu další starost.

A ona ho pořád miluje. Na tom se nic nezměnilo.

Změnila se ona – a vůbec si není jistá, jestli si ta nová *ona* vůbec Kazika zaslouhuje. Nebo spíše naopak: jestli si Kazik zasluží mít za ženu lhářku prolhanou.

Ano, všechno je to její vina. Kdyby tehdy v květnu zůstala doma a čekala na Kazika, nic by se nestalo. Jenomže ona ne, ona se musela jít bavit k ohni, tancovat s vojákama a pít šnaps! Jsem tak pitomá, tak strašně pitomá, nadává si občas v duchu, ale moc to nepomáhá. Koneckonců není to nic, co by už řadu týdnů nevěděla. Je pitomá a všechno pokazila.

Povzdechne si a jde zpátky pro vědro se zkvašenými slepičinci, aby mohla pohnojit záhony.

Je třeba něco robit. Když už musí Kazik snášet, že nemá vlídnou a láskyplnou ženu, jakou si jistě přál, tak ať se za ni nemusí před rodičema stydět, že je ještě ke všemu líná.

„Vítejte! Tak ráda vás zase vidím!“

Mama div nemá slzy v očích, hlas se jí třese. Byl to její nápad, pozvat Stonavské na nedělní oběd. „Nějak se jim musíme revanšovat za to, že neměli nic proti, abys mi tady pomáhal.“ Když nic neříkal, ještě dodala: „V dnešním světě je tak málo dobra, Henryku. Nesmíme ho přehlížet, když k nám přichází.“

S tím se samozřejmě nedalo nesouhlasit, a tak se Henryk před pár dny vydal do Stonavy, aby vyřídil mamino pozvání. Že by jásali, to se říct nedá. Ale přijali, dokonce i výjimečně přítomný Bogdan se uvolil přijít: prý to považuje za projev úcty k vdově po oběti nacistických represí.

Takové kecy, pomyslel si Henryk. Kdyby raději prokázal úctu vlastní matce tím, že by nelítal po čertech ďáblech a vypomohl s hospodářstvím. Koneckonců paní Fanka je taky vdova po oběti nacistických represí, že ano.

Ale co, proč se znovu darmo rozčilovat. Bogdan je celý tata; politika je pro něho důležitější než rodina.

Ať si tedy v Životicích splní svoji vlasteneckou misi. Hlavně ať u toho moc nežvaní.

„Neuhostím vás nijak bohatě,“ vede Emilia Zaleská hosty do kuchyně k prostřenému stolu.

„Hostinu v těchhle časech nikdo nečeká, maminko,“ špitne Anuška.

Emilia se na ni usměje: „Hlavní je, že jsme se po dlouhé době zase všichni sešli.“ Pak si uvědomí, co řekla, a dodá: „My, co jsme zbyli.“

„Mama ráno zabila kohouta,“ snaží se Henryk odvést hovor k lehčím tématům. „Bude s omáčkou a knedlíkem.“

„A pak že to není hostina!“ nutí se Anuška do nadšení, protože je jí paní Zaleské líto. Sešla, viditelně sešla. Zada má nahrblá, kolem úst hluboké rýhy a oči vyhaslé. Mluví pomaleji než dřív, i pohyby má mdlejší.

Snad ji tohle setkání aspoň trochu povznese na duchu, říká si Anuška. Přišla sem jen z úcty k tchyni; jí samotné se do Životic pranic nechtělo. Vyhliídka na setkání s Henrykem jí naháněla strach: co když vyjde najevo, že je mezi nimi konec? Láska je křehká věc; pomine, ani člověk neví jak. Co když Henryk zjistil, že je mu tady líp než s ní?

Do jejích úvah vstoupí hrkání židlí, jak společnost usedá ke stolu. Místo v čele zůstává prázdné a Anuška se trochu uklidní: Henryk se nepovažuje za pána domu, to je dobře.

„Pomůžu vám nanosit na stůl, maminko,“ nabízí se a míří ke kredenci pro talíře a příbory.

„A netahejte ten hrnec s polívkou,“ hrne se ke sporáku, když má prostřeno.

Hemží se po kuchyni, jen aby nemusela usednout ke stolu a vyhýbat se pohledu na Henryka. Paní Zaleské snažím záměr uniká: v očích má vděk.

Nepřiznala by to, ale únava na ni doléhá s každým dnem silněji. Někdy přemýšlí, jaký má všechna ta každodenní dřina vlastně smysl. Pole, zahrada, dům. Ze zvyku vykonává celoživotní povinnosti a s úlevou přenechává ty nejobtížnější synovi. Hrozí

se nadcházejících žní. Ona sama je už málo platná a všechnu práci Henryk sám nezvládne; nejspíš budou muset požádat o pomoc někoho ze sousedů. Snad Dudovy, ti jsou ochotní a zůstal jim kočí. Taky si budou muset od někoho vypůjčit mlátičku. Třeba od Guziurových? Ano, za těmi by mohla zajít, na to jí síly ještě stačí.

Její chalupa není samozřejmě jediná, ve které po loňském masakru zoufale chybí mužské ruce. Ještě že je Henryk tak dobrý syn, protože bez něj by byla v koncích. Než přišel, začala zvažovat, jestli by nebylo lepší pole prodat. Ale pak se polekala, že by jí peníze nevystačily na dostatečně dlouhé živobytí. Kdo ví, jak dlouho ji tady ještě Pán ponechá – a pokud jí chce dopřát další roky života, velmi pravděpodobně by se dostala do situace, kdy peníze dojdou a ona se bude muset mladým pověsit na krk.

A to Emilia nechce. Dost těžké břemeno si nesou i tak.

Henryk nechce o Tomaszkovi vůbec mluvit. Vlastně ani o Anušce. Za celé dny řekne jenom pár vět a ty se většinou týkají roboty. Emilia ho nechává. Co taky furt vykládat? To podstatné už zaznělo: Tomaszka jim ukradli, jí zabili manžela a Anušce tatu. O takových věcech není třeba mluvit. Dost bolí už jenom vědět, že se staly.

Emilia zanoří lžici do horkého kohoutího vývaru a za cinkání patera lžic pronese: „Nejdřív jsem si toho kohouta chtěla nechat, ale copak já vím, jestli by bylo kuřatům co sypat? Necháme si jenom slepice, to stačí.“

„Stejně se začíná mluvit o tom, že zase předepíšou povinné odvody,“ přitaká Henryk.

„Pravda,“ kýve Emilia. „Ženské na schůzi to taky říkaly.“

„Na jaké schůzi, maminko?“ zajímá se Anuška a jen s obtížemi si představuje svou laskavou tchyni při rokování v jakési zasedací místnosti.

„Ále...“ mávne Emilia rukou, „jmenuje se to Svaz osvobozených politických vězňů a pozůstalých. Zní to vznešeně, ale chodíme tam se sousedkama hlavně proto, abysme věděly, jak

vyřizovat věci na úřadech a tak. Třeba vdovský důchod. Já na tyhle věci nikdy nebyla. Co se týkalo lejster, to měl na starosti tata.“ Při posledních slovech se jí zachvěje hlas.

„A úřady s tím dělají problémy?“ vstoupí náhle do rozmluvy Bogdan. „Jako vdova po hrdinovi byste měla dostat peníze okamžitě. Bez doprošování.“

„Synku,“ povzdechne si Emilia. „Už jsi někdy viděl, aby nějaký úřad vyplatil obyčejnému člověku peníze bez doprošování?“

„Váš muž nebyl žádný obyčejný člověk,“ zvýší Bogdan hlas. „Byl to polský hrdina, zemřel pro svůj národ.“

„Ale prosím tebe, jaký hrdina? Zastřelili ho, protože neměl volkslistu,“ namítá Emilia.

„A to je hrdinství! Nezradit vlast ani v nejtěžší hodině, nepodlehnout a nestát se přísluhovačem Němců!“

„No já nevím...“ upadá Emilia do rozpaků. „On si tu volkslistu už málem vzal, protože sem furt chodil starosta a hučel do něho, že pokud nepodepíše, skončíme v lágru.“ Podívá se na Bogdana. „Jako vy.“

„Ale nakonec nepodlehl,“ pronese Bogdan významně. „To je hrdinství. A naopak je hanba, že ty svině české vám upírají vdovský důchod!“

Emilia poplašeně zamžiká.

„Nech toho.“

První dvě Fančina slova toho dne zazní chraptivě, téměř nevzrušeně, ale přesto zůstanou viset nad stolem jako vztyčený prst.

Bogdan upře na Fanku nevěřící pohled. Čelist mu zacuká vztekem, chřípí se zachvěje. Už se nadechuje k odpovědi, ale Fanka ho předběhne:

„Těchhle řečí jsme si všichni užili už dost. Dost jsme za ně i zaplatili. U tohohle stolu není jediný člověk, který by je chtěl poslouchat.“

Bogdan se nasupeně zvedne; málem překotí židli. Do tísňového ticha kuchyně zaduní jeho rychlé kroky a třísknutí dveří.

„Vychovala jste svého syna líp než já, paní Zaleská,“ pronese Fanka směrem k vyděšené hostitelce.

Díl první: HALKA

Henryk zrudne.

A Anuška poprvé po dlouhé době najde odvalu podívat se mu do očí.

Černý bouřkový mrak, co před hodinou připlul po nebi směrem od Karvinné, nabírá na rychlosti; už ho má skoro nad hlavou. Taky vítr sílí a občas si ukradne pár jabloňových lístků, které se vznášejí ve vzduchu. Jeden z nich přistane Halce na tváři. Podrážděně ho smete a přidá do kroku.

Za chvíli začne pršet.

Dnes s Anuškou nestihly práci dokončit. Vlastně ani pořádně začít: tuto neděli přišla do Stonavy zbytečně. Vydala se z domu hned po obědě, dorazila krátce po třetí. A kolem čtvrté se přihnal ten mrak.

Minulou neděli se neviděly, protože to byla Anuška s rodinou u Henrykovy mamy v Životicích. Je to k vzteku. Sotva si Halka na společné chvíli s Anuškou zvykla a začala se na ně těšit, už o ně dvakrát přišla.

A ještě ke všemu to vypadá, že se po žních Henryk vrátí domů, jak dneska Anuška naznačila. Tedy, ne že by jí to Halka nepřála. Přeje, z celého srdce jí to přeje! Bohužel pro ni osobně to znamená, že nebude mít pádnou výmluvu, aby sem mohla nadále chodit.

Kdo ví, co se v Životicích minulou neděli stalo a řeklo. Něco určitě, když se chce Henryk vrátit. Ale Anuška tu novinu prostě jenom oznámila, jako by ji nechtěla rozvádět dál. Hnedka převedla řeč jinam. Třeba by se rozmluvila později na poli, jenomže... Ten zatracený mrak!

Cestou z pole Halku napadlo, že existuje ještě jeden člověk, kterého by se mohla zeptat. Tetička Fanka.

Zabalila svoji zvědavost do starosti: „Zajdu do sadu pro tetičku a pomůžu jí domů, než začne lít.“

„Zajdi,“ opáčila Anuška prostě. „Já dám mezitím vařit vodu na čaj.“

Tráva mezi stromy se vlní v sílicích poryvech, na zemi leží spadlá jablka, která prohrála souboj s vichrem. Za řadou stromů sedí na židli shrbená postava, tvář má obrácenou k nebi. Možná taky pozoruje ten mrak?

„Tetičko!“ volá Halka. „Tetičko, pojdte, odvedu vás domů! Žene se bouřka!“

Zadunění hromu dodá jejím slovům důraz.

Fanka stočí pohled Halčiným směrem. Obočí se jí mírně nadzvedne, v očích zasvítí pobavení. „Ty myslíš, že jsem si nevšimla?“

„Ne, ale...“ Halka neví, co na to říct. „Prostě jsem vás chtěla doprovodit. Nemůžete tady sedět v bouřce.“

„Jsi hodná děvucha, Halko. Ty ses taky povedla.“

Halka znejistí. Taký? O čem to tetička mluví?

Zmatení v její tváři je nejspíš natolik očividné, že se Fanka uvolí vnést do svého předchozího výroku trochu jasno: „Ne všechny děcka se vyvedou, i když je člověk vychovává, jak nejlíp dovede. A potom má už jenom dvě možnosti – buď se trápí vlastním *nepodarkem*, anebo se snaží vidět, co kolem zůstalo dobré.“

Halka maně pokýve hlavou; stále poněkud tápe.

„Kdysi, strašně dávno, jsem uměla vidět hlavně dobré. Jenomže pak přišlo zlého tolik, že dobré jako by zmizelo. Učím se ho znovu najít.“

„To jsem ráda,“ hlesne Halka, protože neví, co jiného by mohla říct.

„Napadlo mě totiž, že právě proto mě ještě Pán nepovolal k sobě,“ nakloní Fanka hlavu na stranu, jako by usilovně přemýšlela. „Možná chce, abych neodešla v domnění, že na světě už zůstalo jen špatné.“

„To... je možné,“ přisvědčí Halka, poněkud zmatená tím, kam se rozhovor ubírá.

Nedaleko se zablýskne, okamžik poté zahřmí.

„Měly bychom jít,“ upomene se, proč vlastně do sadu přišla.

„Měly,“ kývne Fanka a obtížně se zvedá ze židle.

„Pomůžu vám,“ přiskočí Halka.

„Nemusíš,“ odmítne Fanka dotčeně. „Minulý týden jsem zvládla dojít do Životic. Tak proč bych se dneska nedobelhala domů? Akorát mi podej hůl,“ ukáže prstem k nejbližší jabloni. „A vezmi židli. Ať zbytečně neopráš.“

Ve Fančině hlase najednou zaznívá někdejší síla. Anebo..., napadne Halku, možná ani ne tak síla, jako odhodlání. Vezme dřevěnou židli, jak jí bylo řečeno, a pomalu se vydá k chalupě. Jde první, aby si Fanka nemyslela, že ji hlídá coby nemohoucnou osobu.

Jsou v půli cesty, když zezadu zazní: „Chtěla jsem si to všeccko odnést do hrobu.“

Halka se přes rameno ohlédne, v očích má údiv.

„Jenomže když vidím, jak pořád dokola žijeme stejné chyby, rozhodla jsem se jinak,“ řekne Fanka.

Do listoví stromů začnou pleskat první dešťové kapky.

Ta fotografie má zohýbané rohy, ošoupané okraje a v půli je zlomená. Rýha způsobená přehnutím protíná obě vyobrazené postavy, každou však na jiném místě: vyšší ženě prochází pasem, té menší kulatými řadry.

Omšelost snímku našťěstí nepoznamenala přímý pohled dvou párů očí ani drobný detail, kterého si Fanka cení nejvíce. Letmo se tehdy dotkly rukama, když fotograf stiskl spoušť. Mimoděčné gesto, vzniklé z potřeby blízkosti, kterou si musely vyvzdorovat.

„Scházely jsme se tehdy s tvou mamou tajně,“ pronese směrem k Halce. „Koneckonců,“ obrátí se pro změnu k Anušce, „tys to tenkrát spunktovala, abysme se s Barkou mohly vídat. Tata mi to zakázal.“

„Kvůli tomu, že mu strýček Ludwik vybil zub.“

„To taky,“ kývne Fanka. „Ale hlavně proto, že se neuměli domluvit. Teda... hlavně náš tata se nechtěl domluvit s nikým, kdo si myslel něco jiného než on.“

Nad stolem ustrne ticho. Oči přítomných zatěkají; hledají, k čemu se v této dusné chvíli upnout. Mnoho se nenabízí. Jsou

tady tři hrnky, každý jiný, protože všechny obdržené jako výpomoc od sousedů po návratu z lágru. Zavařovací sklenice s několika čekankami, ráno srpem u plotu utátými. Bzučící masařka. Kapky bouřkového lijáku stékající po okenních tabulkách.

„Můj první muž byl taky takový,“ pokračuje Fanka po chvíli. „Tvrdohlavý mezek, co si nedal říct! Ale možná jsem to já, kdo dělá něco špatně,“ zamyslí se s našpulenými rty. „Dvakrát jsem si vybrala chlapa, kterého mi zabili a se kterým jsem se ani nemohla rozloučit.“

„Strýček Tomek byl váš druhý muž?“ snaží se v tom Halka vyznat.

„Ano. A vzala jsem si ho vlastně proti církevním i světským pravidlům, protože s tím prvním jsem se nikdy nerozvedla.“

Po této větě na ni hledí dva užaslé páry očí.

„No nedívejte se tak na mě,“ krčí rameny. „Taková byla doba. Nosila jsem Bogdana a lidi už začínali mít řeči. Tak jsem využila toho, že se mi cestou ze Lvova ztratily doklady, a podepsala jsem prohlášení, že jsem svobodná.“

„Ale to...“ namítne Anuška.

„Ale co?“ zvedne Fanka obočí a významně se na Anušku podívá. „Kdybych to neudělala, byla bych svobodná matka se dvěma děckama na krku. To ti přijde lepší? Zkus si jenom na chvíli představit, jak by se nám žilo.“

Anuška zvrásní čelo a kousne se do spodního rtu; ve tváři se zřetelně zrcadlí myšlenky, které jí víří hlavou.

Fanka je umí číst. Ví, že každým okamžikem musí padnout otázka, kvůli které vlastně celou tuto rozmluvu vyvolala. Nemýlí se.

„A... maminko...“ začne Anuška, „když jste před tím nosila mě, tak lidi řeči neměli?“

„Ne,“ vysloví Fanka snazší část odpovědi. Pak se zhluboka nadechne a vychrlí zbytek: „Protože tebe jsem nenosila.“

Čekala to. Ano, přesně věděla, že jakmile tato slova zazní, vytřeští Anuška oči a roztřeše se jí brada.

„Tebe jsem si přinesla ze Lvova, děvuško.“